

DERZİ-ZÂDE ULVÎ VE MANİSA ŞEHRENGİZİ*

Büşra ÇELİK**

ÖZET

Klasik Türk edebiyatının sanılanın aksine sosyal hayatla iç içe olduğunun önemli delillerinden biri olan şehrengizler, ilk defa 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılmış, klasik biçimini koruyarak 18. yüzyılın sonuna kadar yazılmaya devam etmiştir. Kime yahut niçin yazıldığı tartışma konusu olan ve her araştırmacının kendi bakış açısına göre cevap vermeye çalıştığı bu eserler esasen Osmanlı kültür tarihçiliği bakımından bir vesika niteliği taşımaktadır.

16. yüzyıl şairlerinden olan Derzi-zâde Ulvî'nin hayatı hakkında çoğu zaman spekülatif yorumlar yapılmıştır. Bunun en önemli sebebi ise, şairin eserlerine ve yazdıklarına bakılmaksızın, sadece tezkirelerde yer alan bilgileri kaynak eleştirisi yapmadan yorumlamaya çalışmaktır. Muallim-zâde Ahmed Efendi'nin danışmentliğini yaptığı dönemde hocasıyla birlikte Manisa'ya gelen Ulvî, o sırada Manisa Sancakbeyi olan II. Selim adına 1556'da tamamladığı bir şehrengiz kaleme alır. Şehrengizin ilk bölümü sergüzeştname özelliği taşımakta olup şairin bizzat İstanbul'dan çıkıp Manisa'ya gelmesi ve çarşıda bir güzele âşık olmasının ardından başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Üç nüshası olan şehrengiz, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup bünyesinde üç gazel, biri tarih olmak üzere beş kıta bulundurmaktadır. Makalenin giriş bölümünde şehrengiz türü hakkında bilgi verildikten sonra, birinci bölümde Derzi-zâde Ulvî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri ile Manisa şehri ve II. Selim'e dair birkaç not sunulacak, ikinci bölümde şehrengiz ana hatları ile incelenip tenkitli metin neşri yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Derzi-zâde Ulvî, Şehrengiz, Sergüzeştname, Mesnevi, Muallim-zâde Ahmed Efendi [ö. 1572].

Giriş

Klasik Türk Edebiyatı'nın sosyal hayatla iç içe olduğunun kanıtlarından bir tanesi de yazılan şehrengizlerdir. Edebiyatımızda ilk örneğinin

* Makalenin geliş tarihi: 04.04.2018 / Kabul tarihi: 15.09.2018

** Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, busra.celik@hotmail.com

Mesîhî (ö. 1512'den sonra) tarafından verildiğine hükmedilen¹ şehrengiz türü, daha sonraki yüzyıllarda da şairler tarafından rağbet görmeye devam etmiş ve bazı şehirlere ithafen şehrengizler kaleme alınmıştır.

Şehrengiz türüyle alakalı çalışma yapan araştırmacıların bu türe dair üç şeye cevap bulma arayışı içinde olduklarını görmekteyiz. Bunlardan ilki şehrengizin tanımını yapmaktır. Bu türle alakalı çalışma yapan çoğu araştırmacı şehrengiz türünü tanımlama gayreti içindedir. İkincisi şehrengizin kim için yahut ne için yazıldığı sorusuna yanıt bulmaktır. Araştırmacılarından bazıları, bu türün şairin sanat kaygısına kapılmadan tasavvufi gönderme yapmaksızın gerçek aşkı anlattığı eserler olarak değerlendirirken² bazıları ise “coğrafi bilgi, geçmişteki değişik meslekler, bunlara ait ortak kültür, bazı mesleklerin pirleri ve devamı, bazı köklü ailelerin lakap ve künyeleri ile nesilden nesle tanınmaları, bazı hastalıklı tiplerin toplum içindeki yerleri hakkında³ bilgi veren eserler olarak görmektedir. Üçüncüsü ise şehrengiz yazarlarının cinsî yönelimiyle alakalı sorulardır. Şehrengiz türüne dair ilk çalışma hüviyetine sahip 1937 yılında M. İzzet Deliçay tarafından mezuniyet tezi olarak hazırlanmış eserde, yazar bu eserlerin bir çeşit günah çıkarma olduğunu “merkezi ağırlığı mahubculuk ve seksüel hayata dayanan bir günah itirafı” olduğunu söylese de Çavuşoğlu, Akkuş, Mermer gibi araştırmacılar yazarın bu görüşüne karşı çıkar.⁴

Şehrengiz türü hakkında ilk kapsamlı çalışma Agâh Sırrı Levend tarafından yapılmıştır. Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul* adlı kitabında şehrengizin tanımını “bir şehrin güzellerini tasvir maksadiyle kaleme alınmış eserler” şeklinde yaparak Azîzî'nin şehrengizi hariç bu eserlerin erkek güzellerine yazıldığını belirtir. Levend'e göre şehrengizler tıpkı gavazat-nameler, sûr-nameler, ta'rif-nameler gibi

¹ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul 1958, s. 16.

² Levend, a.g.e., s. 13.

³ Abdulkadiroğlu'ndan aktaran Abdülkerim Gülhan, "Şehrengiz Türü ve Ravzî'nin Edincik Şehrengizleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/2, 2012 Spring, s. 517.

⁴ Aktaran Emine Tuğcu, *Şehrengizler ve Âyine-i Hübân-ı Bursa: Bursa Şehrengizlerinde Güzeller*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 3-4.

tamamıyla yerlidir⁵. Gibb, tıpkı Levend gibi, *A History of Ottoman Poetry* adlı kitabında şehrengiz türünün Arap ve Fars edebiyatında örneği görülme- yen, özgün bir tür olduğunu söylese de, Tezcan ulaştığı bilgilerden bu türün hâli- hazırda Fars edebiyatında şehir-âşûb adıyla var olduğunu ve çok sayıda İranlı şairin bu türde eserler vücuda getirdiğini belirtir.⁶

Şehir ve engîz kelimelerinden müteşekkil olan bu sözcük, şehri karış- tıran, tahrik eden, uyandıran, heyecanlandıran manasına gelir.⁷ Bir edebiyat terimi olarak ise şehrengiz, bir şehrin güzellerini, doğal ve tarihî güzelli- kleriyle sanat ve meslek dallarında ün yapmış kişileri ve onların sosyal durum- larını anlatan⁸ yahut bir şehrin kendisine âşık olunan güzel ve çoğu çarşı esnafından olan delikanlılarını tasvir eden, öven şiirlerden oluşan⁹ genellikle mesnevi nazım şeklinde kaleme alınmış eserlerdir.

1. Derzi-zâde Ulvî

1.1. Hayatı

16. yüzyılın seçkin şairlerinden Ulvî'nin adı Mehmed'dir.¹⁰ Derzi- zâde namıyla şöhret bulan şair¹¹, danışment taifesindendir. Ulvî, Arap ve Rum diyarlarında kadı ve hakimlik yaptığı bilinen ilmiye sınıfı mensubu bir baba¹² ile aslen Rus bir cariyeye olduğu rivayet edilen bir annenin oğludur.¹³

⁵ Levend, a.g.e., s. 14.

⁶ Nuran Tezcan, *Divan Edebiyatına Yeniden Bakış*, İstanbul 2016, s. 181.

⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1972, III. Cilt, 327; Tezcan, a.g.e., s. 181.

⁸ Bayram Ali Kaya, "Şehrengiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. 38, s. 461.

⁹ Tezcan, a.g.e., s. 181.

¹⁰ İbrahim Kutluk, Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ, Ankara 2014, C. 2, 646; Mustafa İsen, Gelibolulu Âli Mustafa Efendi Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı, Ankara 1994, s. 318.

¹¹ Filiz Kılıç, Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ (İnceleme-Metin), İstanbul 2010, C. 2, 1105; Süleyman Solmaz, Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin), Ankara 2005, s. 429.

¹² Kutluk, a.g.e., s. 397.

¹³ İsen, a.g.e., s. 318-319.

Küçük kardeşi Mustafa Re'î (ö. 1573) de şair olup¹⁴ her ikisi de o dönemin oldukça dikkat çeken gözde kişilerindendir. İstanbullu¹⁵ olan şairin nesebi hususunda anne ve babasıyla alakalı rivayetler dışında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Muallim-zâde Ahmed Efendi (ö. 1572)'nin Manisa müftüsü olduğu dönemde danışmendi olarak tahsilini sürdürmüştür.¹⁶ Hamisi Turak Çelebi sayesinde Şehzade Selim'e musahip olan Ulvî Selim'in bölüğünde bir süre hizmet etmiştir. Turak Çelebi'nin ani ölümüyle sarsılan şair, Ulvî "*Sensüzün ben cihânı n'eyleyeyin~Ne cihân tende cânı n'eyleyeyin*" diyerek "demleri gamlara ve âlemleri matemlere" değişip, h. 970/m. 1563 senesinde nazlı vatanını terk etmiştir. Varlığını heba, kaftanını aba edip yalın ayak başı kabak saba ulağı gibi ayrılığın uçsuz bucaksız çölüne düşüp gezmiştir.¹⁷ Gurbet hayatı meşakkatli ve yoksulluk içerisinde geçen şair bu durumu "... yokluk içerisinde ancak minnetsiz ve ihtiyacını Allah'tan gayrıya arz etmeden" şeklinde ifade eder. Zorunlu seyahatinin yaklaşık üçüncü yılında Şehzade Selim'in tahta çıkmasıyla birlikte İstanbul'a döner. Bir süre Monla Hubbî (ö. 1590)'nin mülazımlığını yapan şair¹⁸ rütbe ve makam derdinde olmayıp mülazemetle yetinir.¹⁹ Hayatının sonlarına doğru giderek ilim yolunu terk eden Derzi-zâde Ulvî²⁰ şaraba muhabbeti ziyadeleşerek ayyaşlara karışır,²¹ 1585 yılında İstanbul'da vefat eder.

1.2. Edebî Şahsiyeti

Ulvî, çoğu tezkire yazarları tarafından beğenilmiştir. Şiirlerinde letafet, incelik ve lirizm vardır. Hayali ince, açık ve anlaşılır sözler söyleyen şairdir. Necâtî yolunun takipçisi denilebilir. Hasan Çelebi'ye göre Ulvî, üslubu temiz, ince hayallî, açık, anlaşılır ve tatlı sözler söyleyen bir şairdir. Tezkire

¹⁴ Kılıç, a.g.e., C. 2, s. 1105; C. 3, s. 1341.

¹⁵ İsen, a.g.e., s. 318; Fikri Yavuz- İsmail Özen, Bursalı Mehmed Tâhir Bey: Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1972, C. 2, s. 23.

¹⁶ Kutluk, a.g.e., s. 648; Riyâzî, Riyâzü'ş-Şu'arâ, Nuruosmaniye 3724., 109^a.

¹⁷ Derzi-zâde ~Ulvî, Divân, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi Ek 150, 11^a, b.

¹⁸ İsen, a.g.e., s. 318.

¹⁹ Kutluk, a.g.e., s. 649-650.

²⁰ Yavuz-Özen, a.g.e., s. 23.

²¹ İsen, a.g.e., s. 318-319.

yazarı, şairin “ulvî” mizacını fikir ve hayal kanatlarıyla fesahat ve belagat göğünde uçan bir doğana benzetmiştir. İfadelerindeki daimi uyum, hüsn-i tevriye ve iham ile söyleyiş güzelliğini yüceltmış ve geliştirmiştir. Hasan Çelebi, bazı insafsız ve müfterilerin Ulvî’yi “çok söyleyen bir şairdir ve şiirlerinin edası sadedir” şeklinde eleştirdiklerini ancak bu eleştirinin insafa sığmayacağını ifade etmiştir. Öyle ki şairin, eşi benzeri bulunmayacak derecede sanatlı ve muhayyel olan ve kendisinin icat ettiği can alıcı kasideleri bulunduğunu söyleyerek şairin her beytinde “hazân u bahâr” ifadesini kullandığı Hazân ve Bahâr Kasidesi’ni daha sonra da Hâce Selmân’a cevap/nazire olarak yazdığı Çâr-ender-çâr Kasidesi’ni örnek olarak sunmuştur. Kınalı-zade aynı zamanda murabba, tahmis, merâsî, terciât ve tesdisinin de meşhur olduğunu söyleyerek beyitlerinden bazı örnekler vermiştir.²²

Beyânî’ye göre Ulvî, şairler içerisinde Derzi-zâde lakabıyla bilinen imtiyazlı yani diğerlerinden ayrılmış, seçkin bir şairdir. Belagat burcunun zirvesinde bir hayli “ulvî” uçarak akranları arasında yücelmiştir. Beyânî, Ulvî’nin şiirlerinin üslubunu temiz, manasını ise yakıcı olarak değerlendirmiştir. Gazellerini sanatlı ve muhayyel bulurken kasidelerinin eşi benzeri olmadığını belirtmiştir. “*Hazân u Bâhâr*”, “*Çâr-ender-çâr*” ve “*Âteş ü Âb*” kasideleri gibi ince ve zarif icatları vardır diyerek beyitlerinden birkaç örnek sunmuştur.²³

1.3. Eserleri

Ulvî’nin iki eseri vardır. Bunlardan biri bizim de makalemize konu olan *Manisa Şehrengizi*, diğeri ise *Dîvân*’ıdır. Riyâzî’nin *Tezkire*’si²⁴ hariç tüm kaynaklarda Ulvî’nin divan tertip etmediğini, şiirlerinin dağınık hâlde kaldığı yazar. Ancak, elimizde bulunan dört adet divan nüshasından ve dibacesinden elde ettiğimiz bilgilerden bu bilgilerin yanlış olduğu sonucuna varmış bulunmaktayız.

²² Kutluk, a.g.e., s. 646-647.

²³ İbrahim Kutluk, Beyânî Mustafa Bin Cârullah Tezkiretü’ş-Şu‘arâ, Ankara 1997, s. 178.

²⁴ Riyâzî, a.g.e., 109^b.

2. Manisa Şehrengizi

2.1. Şehzadeler Şehri Manisa

Ege Bölgesi'nde yer alan Manisa Dağı'nın kuzey eteğinde, Gediz nehri-nin geçtiği ovanın kenarında denizden 50-70 m. yükseklikte yer alan şehir tarih boyunca birçok devlet ve millete ev sahipliği yapmıştır.²⁵ 1313 yılında Saruhan Bey tarafından fethedilen şehir yavaş yavaş Bizanslı görüntüsünden sıyrılıp Türk-İslam şehri hüviyeti kazanmıştır. Saruhanoğulları hükümdarı olan Hızırşah tarafından 1390 yılında "sulh tarikiyle" Yıldırım Bayezid'e teslim edilen, ancak bir süre sonra Timur'un Anadolu'ya girmesiyle Yıldırım'ın elinden çıkan bu topraklar yine Hızırşah'ın eline geçer. Çelebi Mehmet'in Anadolu birliğini sağlamak arzusuyla giriştiği harekatta Manisa tekrar zaptedilir.²⁶

Şehzadeler, Türk devlet geleneğince, idari işlerde tecrübe kazanmak üzere çeşitli Osmanlı şehirlerine valilik yapmak üzere gönderilirdi. Manisa'ya vali/sancakbeyi olarak ilk defa Yıldırım Bayezid'in oğlu Ertuğrul gönderilmiş, onun vefat etmesinden sonra ise Bayezid'in oğlu Süleyman bu şehirde sancakbeyi olmuştur. 16. yüzyılın sonuna kadar şehzadeler şehri olarak bilinen şehirde birçok sultanın şehzadelik zamanı burada geçmiş, İstanbul'a yakın olması sebebiyle de gözde şehzadeler yahut diğer bir deyişle veliaht şehzadeler buraya gönderilmiştir. Manisa'dan, Fatih Sultan Mehmet (1451), Kanunî Sultan Süleyman (1520), III. Murat (1574) ve III. Mehmet (1595) Manisa'ya şehzade olarak gelip sultan olarak geri dönen hükümdarlardır²⁷. Ayrıca, Fatih'in ortanca oğlu Şehzade Mustafa, II. Bayezid'in oğlu Abdullah, Şehinşah, Korkud, Alemşah ve son olarak Şehzade Mahmud Manisa'ya gelmiştir. Hükümdar olan Yavuz Sultan Selim oğlu Süleyman'ı Manisa'ya göndermiştir. Süleyman'ın tahta çıkmasıyla önce Mustafa, daha sonra Mehmet en son da Selim sancak beyliği vazifesiyle gönderilmiştir. Selim'in oğlu III. Murad burada doğmuş, babasının tahta çıkmasıyla şehzadelliğini burada geçirmiştir. III. Murad'ın oğlu Mehmed Manisa'ya gönderilen son şehzade olmuştur.²⁸

²⁵ Feridun Emecen, "Manisa", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C. 27, s. 577.

²⁶ Aynı yazar, XVI. Asırda Manisa Kazası, Ankara 1989, s. 17-21.

²⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı, Ankara 1988, s. 122.

²⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 118-120.

2.2. Derzi-zâde Ulvî'nin Manisa Şehrengizi

Türk Edebiyatı'nda Manisa iline şehrengiz yazan iki şairden birinin Ulvî olduğunu söyleyen Fatih Tıgılı, ilgili makalesinde Ulvî'nin Manisa Şehrengizi'nden ilk defa 1935'te M. İzzet Deliçay'ın mezuniyet tezinde bahsettiğini bildirmiştir.²⁹ Daha sonra 1958 yılında Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul* adlı kitabında Ulvî'ye de yer vererek şehrengizin ana hatlarıyla birlikte nüshaları hakkında bilgi vermiştir³⁰. Levend, şehrengizin iki nüshası olduğunu kaydetmiş, ancak Süleymaniye nüshasının içindeki şehrengizden bahsetmemiştir. Ulvî'nin Manisa Şehrengizi metni üzerine bugüne kadar iki çalışma yapılmıştır. İlki Mustafa Tanrısever tarafından mezuniyet tezi³¹ hazırlanmış olup söz konusu tezin esasını Üniversite nüshası oluşturmuştur.³² İkincisi ise İsmail Çetin tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divan'ının Tenkitli Metni)* başlıklı tezdır.³³ Üniversite nüshası esas alınarak hazırlanan mezuniyet tezindeki beyit sayısı 274, Süleymaniye nüshası esas alınarak hazırlanan yüksek lisans tezindeki beyit sayısı ise 317'dir.

Manisa Şehrengizi'nin bilinen üç nüshası vardır. Bunların ilki Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi Ek 150 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan *Derzi-zâde Ulvî Divânı*'nın 237^a-240^b varakları arasında yer almaktadır. Bu nüshada bulunan şehrengizin baş ve orta kısımları eksiktir. İkincisi İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 1532 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan *Mecmû'a-i Devâvîn*'dir. Şehrengiz, mecmuanın 125^b-128^a yaprakları arasında bulunmaktadır. Son nüsha ise, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi, Agâh Sırrı Levend

²⁹ Fatih Tıgılı, "Klasik Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Câmi'i'nin Manisa Şehrengizi", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, s. 232.

³⁰ Levend, a.g.e., s. 47.

³¹ Mustafa Tanrısever, *Şehr-engiz-i Ulvî Çelebi (Manisa Şehrengizi)*, Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi, 1972.

³² Barış Karacasu, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler" Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 5, S. 10, s. 272.

³³ İsmail Çetin, *Derzi-zâde 'Ulvî (Hayatı Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni)*, Fırat Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1993.

Kitapları 322-339 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan *Şehrengizler Mecmuası*'nın içindedir. Şehrengiz 10^b-22^a varakları arasında bulunmaktadır. Bu nüshanın bir özelliği de eserin sonunda şehrengizin yazılış tarihiyle alakalı bir tarih kıtası içermesidir. Buna göre eser h. 964/m. 1556'da yazılmıştır.³⁴ Mesnevi şeklinde yazılan eserin içinde ayrıca üç gazel ve beş kıta bulunmaktadır. Aruzun Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün kalıbıyla yazılan eserde toplam beyit sayısı 503'tür.

Ulvî'nin Manisa Şehrengizi bir bakıma sergüzeştname özelliği taşımaktadır.³⁵ Şöyle ki: Şair İstanbul'dan ayrılıp Manisa'ya gelme macerasını ve Manisa'da başından geçenleri hikâyeleştirerek okuyucuya sunar. Ulvî, eserinde tasvirden, iç monologdan, tahkiyeden yararlanır. Eserine işlevsel üç adet gazel koyarak sözünü kuvvetlendirir.

Eserin ana hatları şöyledir:

1. M ü n a c a t 1 - 4 1

Bu kısımda şair isyan denizine battığını, güzelleri düşünmekten dini imanı elden bıraktığını anlatmakta ve okuyucuyu etkilemek üzere trajik örnekler vermektedir. Abdest almaya eline ibrik aldığı, şarap şişesi gördüğünü, ne zaman namaz kılmaya başlasa, servi boylu bir güzele sarıldığını zannettiği anlatır. Onun için cennet tasvirleri artık ehemmiyetini kaybetmiş, tek düşüncesi sevdiğinin sokağı, mahallesi olmuştur. Cehennemın şiddeti bile o "kâfir" sevgilinin ayrılığı yanında bir hiç kalmıştır. Bu tür uç örnekler vererek aşkının şiddetini anlatmaya çalışarak hem okuyucunun ve hem Yaradan'ın merhametini kazanır, Allah'tan af diler. Bir önceki beyitlerdeki samimi tavrını burada da sürdürür. "Cihan belasından kurtulmak isterken, enbiya ve evliyâ yolundan ayrılmamak ister."

³⁴ Tıgılı, aynı makalenin 232. sayfasında Ulvî'nin eserini 1566'dan sonra yazılmış olduğunu Levend'e atıf yaparak öne sürmüştür. Ancak Levend'in ilgili kitabında eserin 1556'da yazılmış olduğu kayıtlıdır.

³⁵ Bu yönüyle Kâtib Davud'un İstanbul ve Vize Şehrengizi'ne benzer. Yine içinde gazellerin bulunması bakımından da bu şehrengizle ortak yanları vardır. Bk. Hasan Kaya, "Kâtib Davud'un İstanbul ve Vize Şehrengizi", *Turkish Studies*, Volume 10/12, Summer 2015, s. 641.

2. Na't 42-56

Ulvî, saadet sabahının aydın delili, şefaât burcunun parlayan ayı, alem-lerin övüncü, bütün nebilerin sultanı olan Hz. Peygamber'in en güzel ve en bilinen özellikleriyle medhine başlar. O olmasaydı felekler yaratılmazdı... Bütün mevcudat varlığını O'na borçludur. O, insanlık denizinin “yetim(iri ve güzel) incisi”dir. Ulvî, Hz. Peygamber'in alnındaki “Nûr-ı Muhammedî”ye, gölgesiz yaratıldığına, başının üzerindeki buluta atıfta bulunduktan sonra ayı ikiye ayırdığı “şakk-ı kamer” mucizesini anarak dört halife övgüsüne geçer.

3. Hulefâ-yı Râşidîn Övgüsü 57-61

Bu kısımda Hz. Ebû Bekir'den başlayarak sırasıyla, Hz. Ömer, Hz. Osman ve son halife Hz. Ali'yi metheden Ulvî, her bir halifeyi yine en bilinen özellikleriyle metheder. Hz. Ebû Bekir'i “sıddîk” oluşuyla, Hz. Ömer'i “mehabet” devletinin önderi oluşuyla anar. Hz. Osman Kur'an'a saygısı ve hafızlık yönüyle, Hz. Ali ise yiğitliği ve “Allah'ın aslanı” yönüyle anılmıştır. İslam dinini bir saraya benzeten Ulvî, dört halifenin İslam'ın dört rüknü, yani temeli olduğunu söyler.

4. Bahariye/Nevruziye 62-81

Bahariye türünde yazılmış kasideleri andıran bu kısımda Ulvî, ruhu besleyen rüzgarın cihanı süslediğini, artık soğuk havaların yerini itidalli havalara bıraktığını söyler. Çimenler “kardan kürkleri”ni çıkarıp, gümüş vücutlu insanlar, artık gömleklerle dolaşmaya başlarlar. Çiçekler kış uykusundan uyanıp, gül bahçelerini süslerler. Gül bahçesinin rüzgarı, kurumuş bitkilere Hz. İsa'nın nefesi gibi can verir. Bahar tasvirlerinde nevrüz genellikle kış ordusunu dağıtan bir asker yahut sultana benzetilir. “Rezm” tasvirini bitiren Ulvî “bezm”i tavsif etmeye başlar. Gül bahçesinde meclis kurulur, nergis elinde “zerrin kadeh” tutar. Lale “ayağı üstünde” piyale çeker. Ulvî tasvirlerinde son derece başarılı bir şairdir. Dil kabiliyeti ve hayal gücü sayesinde oldukça canlı tasvirler yapmıştır. Burada klasik edebiyatta en sık kullanılan çiçek kadrosuyla başarılı bir işret meclisi kurulmuş ve her çiçek kendi özelliğine göre, daha doğru deyişle kendine

yakışan tavırla tepki vermiştir. Nergis şebnem yani çiy içkisini içtikten sonra sevgilinin gözü gibi “mahmur ve mağrur”, sümbül ise “saçını başını” dağıtmış bir şekilde karşımıza çıkar. Gül, sarhoşluğun verdiği etkiyle “yakasını” yırtıp, susam çiçeği meclis ahalisine “hançer” çeker. Çiçeklerden sonra sırasıyla rüzgârın, nehrin, ağaçların içkiye tepkileri yer alır. Şiirlerde genelde bir “pîr-i fânî”ye benzetilen çınar “ellerini” kaldırıp dua eder. Yanındaki bahar kuşları çınarın duasına “amin” der.

5. Manisa’ya Sefer 82-87

Ulvî, iç aleminde görüp bizlere de aktardığı bu tablodan etkilenmiş olacak ki “cünun”un kendisine üstün geldiğini söyleyip, belki de tebdil-i mekanda ferahlık vardır diyerek seyahate çıkmak istediğini belirtir. Köhne felekten yokluk abası giyip vatan dediği İstanbul’dan ayrılır. “Âşığa yâ sabr yâ sefer” atasözünü çağrıştıracak şekilde, sabrının kalmadığını ve artık yapacak tek şeyin seyahata çıkmak olduğunu söyler. Gurbet yoluna düşen Ulvî, Manisa’yı kendisine mesken eder.

6. Âşık olması 88-103

Ulvî, bu kısımda Manisa çarşısında dolaşırken, aniden bir şahın kendisini “mat” ettiğini söyler. O nazlı güzele gönlünü kaptıran şair kendisini bir gül bahçesinde bulur. Binbir çeşit çiçekle dolu olan bu bahçede bülbüller ah u figan ediyor. Ama ne bahçe! Adeta cennet! Hatta cennetten ziyade güzel bir kadın... Ulvî bu kısımda bahçeyi sevgilisi, bazı çiçekleri ise sevgilisinin güzellik unsuru olarak algılamaktadır. Tabiatıta gördüğü her şey artık ona sevgilisini çağrıştırmaktadır. Şair yine burada aşkının ne kadar yoğun ve şiddetli olduğunu, nereye bakarsa baksın orada sevgilisini gördüğünü mesajını vermektedir. Nergisler, sevgilisinin gözlerini, güller yanaklarını, sümbül ise siyah kaküllerini andırmakta... Gonca sevgilinin ağzı, çiy tanesi dişleri, dili ise açılmış güllerin kırmızı yaprakları... Menekşe, yanağına dökülen zülüfleri, gelinciğin bağrındaki siyah yara ise sevgilinin yanağındaki ben, açılmamış zambak ise sevgilinin parmakları... Ulvî, ağacı sevgilisi sanıp ona sarılacak kadar kendisinden geçmiş, akli başından gitmiştir.

7. Sebeb-i Te'lif 104-129

104. beyitten itibaren şair eserin yazılış amacını anlatır. O gül bahçesinde bu hâl üzere otururken, seçkin, nüktedan ve zarif bir kişi Ulvî'nin yanına gelir. Birlikte biraz vakit geçirip, şiir okuduktan sonra o kişi Ulvî'ye şiirlerini çok beğendiğini ve sözlerinden onun çok âşık olduğunu anladığını söyler. Ulvî'nin sözlerinin incisini dinledikten sonra deniz gibi coştüğünü dile getiren bu şahıs Ulvî'ye Manisa şehrinin güzellerini baştan başa methetmesini tavsiye eder. Böylelikle Ulvî eserinin bir rica üzerine yazıldığını okura iletmış olur. Ulvî, karşısındaki kişiye bu eseri yazmaya mecalinin olmadığını söyleyerek kendisini naza çeker. En sonunda çok içten yapılan bu ısrara dayanamayarak eseri yazmaya karar verir. Ancak nereden başlamalı...

8. Sultan II. Selim Övgüsü 130-150

Bu bölümde, şairin gönlüne birdenbire Hak katından bir ilham gelir, “şah”ın adını eserin başına yazar. Buna göre Ulvî'nin ilham kaynağı Şehzade Selim'dir. Bir idarecide olması gereken özellikleri -ki bunlar Selim'de Allah vergisidir- sırasıyla sayar. Selim'in adaletinin yanında Nuşirevan'ın adaleti bir hiçtir. Acem komutanlarından Kahraman, Husrev, Cem ve Rüstem Selim gibi bir hükümdarın karşısında anca bir köle olabilir. Bu kısımda dikkat çekici bir husus vardır. Ulvî, **sîn**, **lâm**, **yâ** ve **mîm** harfleriyle bir oyun yaparak “Selîm” adını beyitlerin içine gizler. Sîn harfi onun Sitanbul'a sultan olması için bir senet, lâm harfi adaletine bir delildir. Yâ harfi deryâ mülkünün ona boyun eğdiğini gösterirken, mîm harfi ise İslâm kelimesindeki mîmdir. O dostlarına cemaliyle, düşmanlarına celaliyle davranır. Bundan sonra dört halifenin öne çıkan özelliklerini Şehzade'ye tatbik ederek, bu kısmı dua ile bitirir.

9. Manisa Şehri'ne Övgü 151-208

Şehzade'nin övgüsünü bitiren Ulvî bu kısımda O'nun “tahtgâhı” olan Manisa'yı anlatmaya başlar. Kainat içinde Manisa'ya benzer bir şehir bulunmadığını söyleyen Ulvî, güzel ve yemyeşil ovalarını rüzgarda dalga vuran tıpkı bir yeşil (Hazar?) denize benzetir. Gökyüzü öylesine uçsuz bucaksızdır

ki kıyısız bir denize teşbih edilir. Hisarındaki kaleler, yelken açmış gemilere benzer. Manisa'nın "Yenikale"sinden "Eskihisar"ından bahseden Ulvî, camilerle dolu olan şehir merkezini anlatmaya başlar. Şehirdeki camiler ya dikkat çekici yahut sayıca fazla olacak ki Ulvî, cami tasvirlerine geniş yer verir. Sonra şehri bir gül bahçesine, güzel sesli insanları o bahçenin bülbülüne teşbih eder. Burada Manisa kenti, İstanbul, Edirne ve Bursa gibi şehirlerle kıyaslanarak Manisa üstün tutulur. Manisa'nın havuz ve göllerine güzellerin girdiği beyitler uzun uzadıya tasvir edilir. Ulvî, şehri cennete benzeterek, burada sevgilinin yüzünü görmenin imkan dahilinde olduğunu belirtir. Âşıkları, Yakub'a, Mecnun'a, Vamık ve Ferhad'a; maşukları, Yusuf'a, Leyla'ya, Azra ve Şirin'e benzetir. Ulvî burada âşık olanların kendilerini feda edebilecek türden âşık olduklarını, sevilenlerin ise gerçekten güzellikleriyle herkesten üstün olduklarını söylemekle birlikte bizi birazdan gelişecek olan olaylara hazırlamaktadır.

10. Sevgiliye Övgü ve Âşığının Hâlleri 209-232

Yalnızca bizim edebiyatımızda değil dünya edebiyatında da insanın, kendisinden daha üstün (para, yaş, bilgi vs.) birine duyduğu aşk, trajikliği ve imkansızlığı oranında her zaman dikkat uyandırmıştır. Kendisini köle, kul, dilenci olarak gören Ulvî, bir padişaha tutulduğunu söyleyerek okuyucunun dikkatini çekmeyi başarır. O güzel nazlı sevgilisi, sürekli işve yaparak âşğın kafasını karıştırırken, âşğın ettiği ahlar, feleklere ulaşmakta, âşğın boyu sıkıntıdan "hîlal" gibi iki büklüm olmakta... Bu ifadelerden Ulvî'nin işinin oldukça zor olduğunu sezmekteyiz. Ulvî'nin kendisine karşı ilgisini fark etmiş olacak ki sevgilisi, hüsnüne "mağrur" olup, ona "bakmayı" bırakıyor. Bundan sonrası ise tam bir çile... Şair, öyle bir servi boylu sevmiştir ki her gün başında kıyamet kopmakta, aşkının şarabından göz yaşı gibi coşmakta... Siyah saçları yüzünden bir yerde duramaz hâle gelir, hasta gözleri yüzünden ah edip inler. Hıçkırıklardan bedeni kıl kadar kalsa da, yine "fıkr-i muhâl" peşindedir. Burada "hâle münasip" bir gazel söyleyip sevgilisine seslenen Ulvî, çaresizlikle birlikte hesap soran bir ruh hâliyle sevgilisine meydan okumaktadır. "yok mı hey zâlim" redifli bu gazelle hem sevgilisinin müstağni tavırlarından şikayet edip artık bunun ne zaman son ereceğini hem de ellerin sözüne uyup selamını nasıl kestiğini, göz ucuyla bile olsa nasıl selam vermediğini sorar. Elbette uyarmaktan da geri durmaz: "*Güzellik böyle kalmaz...*"

11. Sevgiliyle Âşığın Hasbihâli 233-265

Âşık bu şekilde sabahlara kadar ah eder, sevgilisinin mahallesinde gezip “Yâ Allâh” çeker. Bir gün nasıl olmuşsa gezmeye çıkan sevgili, Ulvî’yi görünce “Bu delinin mahallemde ne işi var, ey Allah’ım yoksa bana mı âşık?” diye kendi kendine sorar. Ulvî’nin hâli o kadar kötüdür ki sevgilisi de onun bu hâline dayanamaz, mahzun olur. Ulvî, aşkına karşılık bulduğunu düşünerek içinden zafer naraları atmaya başlar: “Yolunda sadık olan âşıklar, elbette kavuşmaya layık olurlar. Ne kadar dert ve ayrılık çekerlerse, sevgilinin o denli arzusu artar.” Maşuk, “*Ey zavallı âşık, sana aşk olsun!*” deyip Ulvî’nin hâlini hatrını sormaya, sevdiği kişinin ismini öğrenmek için ağzını aramaya başlar. Ulvî, uzun zamandan beri bu anı beklemiş gibi sevgilisinin başkalarından üstün olduğunu türlü teşbih ve sembollerle anlatmaya koyulur. Sevgili, bu genel ifadelerden hiçbir şey anlamamış olacak ki direkt olarak isim sorar: “*Ol nev-cevânuñ adı nedir?*” Ulvî, duymazlıktan gelerek aşka dair fikir yahut tecrübelerini tek tek serdedir: “Eğer âşığın deliliği artarsa, sırrını vermeye o kadar talip olur. Eğer hasret yüzünden çaresiz kalmışsa, o denli aşkını belli etmeye çalışır.” Ulvî, en sonunda soruya güzel bir gazelle karşılık verir: “*Sana âşığım gibi derunumda alamet var*” diyerek aşkını karşısındakine itiraf eder. Sevgili, Ulvî’nin kendi âşığı olduğunu anladıktan sonra hemen yine müstağni bir tavra bürünüp, gözden kaybolur.

12. Sevgilinin Firkati 266-322

Sevgili oradan hızlı bir şekilde uzaklaşıp istiğna tahtına kurulur. Ulvî’nin hâli besbeter olur. Ayrılık derdiyle aşkı doğru orantıda artar, aralarındaki soğukluk, hummalı vücudunda hararete neden olur. Ulvî, tıpkı diğer şairler gibi tabiatı kişileştirerek, kendi matemine ortak eder. Artık görünenler yıldız değildir, ahlardan gökyüzüne saçılan kıvılcımdır. Dünyayı karanlık gece gibi sis değil, Ulvî’nin ahının siyah dumanı kaplamıştır. Tüm evren, samanyolu, bulutlar, yağmur, ay... Ulvî için karaları bağlamış, her yeri matem havası bürümüştür. Bu esnada ağlamaktan uykusu gelen Ulvî, sevgilisini rüyasında görür. “*Aşk yolunda sadık olanlar, sevgililerini rüyasında görmekle teselli bulurlar.*” Sevgilisi, artık bahtının gözünü uykudan uyandır

diyerek Ulvî'nin aşkına karşılık verdiğini hissettirir. Ulvî, ağlarken güldüğünü, düşünde sultan olduğunu belirtir. Buradan sonra uzun bir gün ağarması tasviri yapan Ulvî, yine hâle uygun bir gazel söyler.

13. Dua ve Hatime 323-344

Bu kısımda Ulvî iki maşuk modeli çizer. Birincisi âşıklarına karşılık veren... Bu cins maşuklara hayır dualarda bulunan Ulvî, böyle bir sevgiliye can feda etmekten geri durmayacağını, zerre gibi ayaklar altına alınmaktan çekinmeyeceğini bildirir. Hüsnüne mağrur olan, yani güzelliğine güvenip âşıklarına aldırış etmeyen maşuk modeline Ulvî bedduada bulunur. Onun da kendisi gibi vefasız birine âşık olmasını ve âşıkların gönüllerine neler yaptığını anlamasını ister.

Şiirinin şöhret bulmasını Allah'tan dileyen Ulvî, her beytinin âşıkane olduğunu ve tüm dünyaya yayılsa buna taaccüp edilmeyeceğini söyler. Kendisine öz eleştiride bulunan şair “çok hercayi ve avare” bir gönlü olduğunu, bir dilber sevmekle yetinmediğini söyler. Mesîhî'ye meydan okuyan şair, O'nun sözlerinin “canı” olmadığını ve kendi şiirinin kılıcıyla savaşılmayacağını belirtir.

14. Şehrengiz 345-486

Bu kısımda Ulvî sırasıyla, Hızır Şâh, İbrâhîm Hân, Dervîş, Kâdî-zâde Ahmed, Hüseyin Hân, Gazzâz Mehemed, Bûstân, Mû-miyân, Ak Yılduz, Abdî Şâh, Hüseyin, Yûsuf, Cafer, Kuloğlu, Halîl, Yûsuf, Berber-zâde Mehemed, Hasan Bâlî, Mesîhî, Yûsuf, Mehemed Şâh, Nebî, Alî Bâlî, Ahmed Bâlî, Cafer adlı kişilerin güzellikleri, maharetlerini, kişiliklerini methetmiştir. Aşağıdaki tabloda kendisine manzume yazılan kişilerin isimleri, meslekleri ve kaçır adet beyit yazıldığı yer almaktadır.

<i>Beyit sayısı</i>	<i>İsim</i>	<i>Meslek</i>
7	Hızır Şâh	
7	İbrâhîm Hân	Haffaf/Başmakçı
8	Dervîş	
5	Kadı-zâde Ahmed	Âlim/Müderres
8	Aşçı-zâde Hüseyin Hân	
7	Gazzâz Mehemed	Gazzâz/İpekçi
5	Bûstân	
5	Mûtâb-zâde Mû-miyân	
5	Ak Yılduz	
5	Abdi Şâh	Sipahi
5	Hüseyin	Müezzin
6	Yûsuf	
5	Cafer	
5	Kuloğlu	Kuloğlu(?)
5	Halil	
5	Yûsuf	
5	Berber-zâde Mehemed	Sipahi
5	Hasan Bâlî	Tellak
5	Mesihâ	
5	Yûsuf	
9	Kethudâ-zâde Mehemed Şâh	
5	Nebî	
5	Ali Bâlî	
5	Ahmed Bâlî	
5	Cafer	Berber

15. Tarih 487-503

Ulvî, Şehrengiz'ini bitirirken 17 beyitlik tarih kıtasıyla şehrengizin tamamlandığı seneye tarih düşürür. “*Şeh-i hûbân*” tarihine göre şehrengiz 956/1556 yılında tamamlanmıştır.

Sonuç

16. yüzyıl şairlerinden Derzi-zâde Ulvî'nin *Manisa Şehrengizi* Sultan II. Selim'e şehzadeligi döneminde sunulmuştur. 1556 yılında tamamlanan eser, Manisa şehrine yazılan iki şehrengizden biridir. Manisalı Câmiî'nin eserini

ne zaman tamamladığı bilinmediği ve şahsı hakkında yeteri kadar bilgi olmadığı için hangisinin daha önce yazıldığı tespit edilememektedir. Şehrengiz, 1972’de Mustafa Tanrısever tarafından mezuniyet tezi olarak daha sonra 1993’te İsmail Çetin tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Üniversite nüshası esas alınarak hazırlanan mezuniyet tezindeki beyit sayısı 274, Süleymaniye nüshası esas alınarak hazırlanan yüksek lisans tezindeki beyit sayısı ise 317’dir. Tenkitli metin olarak hazırladığımız şehrengize Erzurum Atatürk Üniversitesi’ndeki nüshayı da dahil ettiğimizde toplam beyit sayısı 503’e ulaşmıştır.

Şehrengiz, kendi çağında yazılan diğer şehrengizlerden farklıdır. Derzî-zâde Ulvî, eserde şehrin güzellerini tavsif etmeden önce kendi başından geçen bir aşk hikâyesini anlatır. Bir çeşit sergüzeştname denilebilecek bu bölüm metnin dörtte birini oluşturmaktadır. Ulvî, mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin içine, kendi iç dünyasına ve metnin bağlamına uygun üç adet gazel yazarak metni hareketlendirmiştir. Bu anlatım şekli diğer şehrengizlerde görülmez.

Ulvî, şehrengizin yazılma amacının, kendisine faydası dokunan bu insanlara dua edip şahıslarını övmek istediği için söylemiştir. Şiirin çok etkileyici ve yakıcı olması gerektiğini, dinleyenler üzerinde anca bu şekilde etki bırakabileceğini iddia eden Ulvî, ilk şehrengiz yazarı Mesîhî’ye de meydan okumaktan geri kalmamıştır. Ulvî’ye göre sözünün kılıcıyla çarpışmak için Mesîhî’nin sözlerinde yürek yoktur.

1.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Hezec + --- / + --- / + --

1. İlâhî baħr-i 'ișyâna ğarîķam
Tutuşdum nâr-ı hicrâna ħarîķam
2. Yalın yüzlülerün şevkıyla yandum
Kül oldum külli cânumdan uşandum
3. Giriftâram ser-i ğisû-yı yâre
Ĥudâyâ kıl dil-i miskîne çâre
4. Siyeh kâküleri aldı kararum
Gidüpdür âh elden ihtiyârum
5. Ğam-ı bîmâr-çeşmiyle za'îfem
Miyânı gibi inceldüm naĥîfem
6. Gözüm yaşı beni düşkün edüpdür
Yüzüm şuyı katı çokdan gidüpdür
7. Seg-i nefsüm yeder çeşm-i nizârı
Yeder şayyâddur şankim şikârı
8. Mü'ezzin dесе ger *Allāhu ekber*
Kıyâma geldi güyâ kıdd-i dilber
9. Vuzû içün elüme alsam ibriķ
Sebû-yı mey görünür baña taĥķîķ

1.S: 236^a; E: 10^b; Ü: 125^b.

Medħ-i Şehr-i Ma'nisâ S, Şehr-engiz-i 'Ulvî E, Şehr-engiz-İ 'Ulvî Çelebi Ü.

1-151 arası S nüshasında bulunmamaktadır.

1 baħr-i 'ișyâna ğarîķam Ü: 'ışķ-ı cânâna ħarîķam E; hicrâna ħarîķam Ü: hicrâna ğarîķam E.

6 E: 11^a.

10. ‘Aceb mi mescide ‘azm eylesem ger
Baña mescid olupdur küy-ı dilber
11. Qarār étmezdi dil mescidde bir ân
Eger olmazsa seyr-i rüy-ı cānān
12. Cevānuñ şüret-i seyrine farzā
Olupdur deyr-i dil büthāne gūyā
13. Ne dem mihrāba baksa çeşm-i hūnbār
Görinür gözüme çün resm-i derbār
14. Kaçan el kavşurup tıram namāza
Şarıldum şanuram bir serv-i nāza
15. Oğursam *Fātiha* mescidde her-bār
Olur fikrüm her ân evşāf-ı dildār
16. Eger varsam rükū‘a hām olup ten
Selām-ı yāre ta‘zīm eylerem şan
17. Düşüp ger mescid içre secde étsem
Ayağına yüzüm sürdüm şanuram
18. Selāmı kim vèrem mescidde nā-gāh
‘İzār-ı yāre bakdum şanuram āh
19. Ne mümkün okıyam tesbīh ü evrād
Meger hāl u haṭ-ı yāri edem yād
20. Gönül mescidde kılsa ger namāzı
Eder şan yār küyında niyāzı

10 eylesem Ü: étmesem E.

11 olmazsa E: olmasa Ü; cānān E: hūbān Ü.

13 -Ü.

14 -Ü.

19 okıyam E: okısam Ü.

20 -Ü.

21. Çıkup kürsiye her dem vâ'iz-i pîr
Naşihat eyleyüp ger kılsa tefsîr
22. Ne dem kim eylese vaşf-ı cinânı
Tefekkür ederem küy-ı cevânı
23. İşitsem Kevşerüñ medhîni ol ân
Ederem fikr zülâl-i la'l-i cânân
24. Añarsa çünki düzağ şiddetin âh
Añar ol kâfirüñ dil fûrkatın âh
25. Namâza yüz yumadum yâ İlâhî
Mu'azzeb eyleme ben rû-siyâhı
26. Günehkâram işüm cürm ü haţadur
Kara bahtum gibi yüzüm qaradur
27. Benüm 'işyânuma yâ Rab had yok
Haţâ vü cürmüme hergiz 'aded yok
28. Reh-i 'işyânda kaldum yâ İlâhî
Meded yandum yakıldum yâ İlâhî
29. Yüzüm kara-durur yanuñda yâ Rab
Bağışla şuçumı kılma mu'azzeb
30. Hudâyâ pâk-i zâtuñ hürmetiy'çün
Şol esmâ vü şıfâtuñ hürmetiy'çün

21 -Ü.

22 -Ü.

23 -Ü.

24 -Ü.

27 -Ü.

28 E: 11^b; reh-i -E; yandum yakıldum Ü: yâbânda kaldum E.

29 -Ü.

30 hudâyâ Ü: ilâhî E.

31. Resûl-i kibriyânun 'izzetiy'çün
Anun kadr u celâli hürmetiy'çün
32. Dahı aşhâb u âli haqıy'çün
Celâl-i dilber-i ra'nâ haqıy'çün
33. Kerâmet şâhibi 'âşıklar-içün
Yoluında şubh-veş şadıqlar-içün
34. Ğarîbün rûz-ı hicrânı haqıy'çün
Şeb-i fûrkatde efgânı haqıy'çün
35. Benüm bu bağrumun başı haqıy'çün
Benüm bu gözlerüm yaşı haqıy'çün
36. Êdüp bu çeşm-i nâ-bînâ-yı pür-nûr
Baña kıl *semme vechu'llâhı* manzûr
37. Tarîk-i Muştafâdan yâ İlâhî
Şaşurma hışm ile ben rû-siyâhı
38. Beni kurtar cihân içre belâdan
Ayrma enbiyâdan evliyâdan
39. Kara yazulı kılma hâme gibi
Kara sevdalı étme nâme gibi
40. Beni şol gözi açıklardan eyle
Seni görmege lâyıklardan eyle
41. Baña reh-ber olup imân ile dîn
Agışnâ yâ gıyâşe'l-müstağışın

31 anun kadr u celâli hürmetiy'çün Ü: cemî'-i enbiyânun 'izzeti'çün E.

32 dahı aşhâb u âli Ü: anun kadr u celâli E; celâl-i dilber-i ra'nâ Ü: dahı aşhâb u âli E. A mısraının vezni aksamaktadır.

33 kerâmet şâhibi 'âşıklar-içün Ü: yoluında şubh-veş şadıqlar-içün E; yoluında şubh-veş şadıqlar-içün Ü: kerâmet şâhibi 'âşıklar-içün E.

34 -Ü.

35 benüm bu bağrumun başı E: melâl-i 'âşıq-ı şeydâ Ü; gözlerüm yaşı E: bağrumun başı Ü.

39 -Ü.

42. Delîl-i rûşen-i şubh-ı sa'âdet
Meh-i tâbende-i burc-ı şefâ'at
43. Şeh-i baht-ı velâyet fahr-ı devrân
Cemî'-i enbiyâya ya'ni sulţân
44. Hâbîb-i hâzret-i Yezdân u ma'bûd
Muhammed Muştafâ Ahmed ü Maḥmûd
45. Murâdı hâkḳ olup o tıynet-i pāk
Bulupdur imtizâcî âb ile ḥāk
46. Ğaraḫ olmasa ol olmazdı 'âlem
Melâ'ikle vuḥûş u cinn ü âdem
47. Vücûda geldi anuñ'çün nüh-eflāk
Bunı müş'ir degül mi ḥalka *levlāk*
48. Derûn-ı maḥzen-i esrâr-ı ḥakḳdur
49. Olaldan muşḥaf-ı *lâ-reybe* vâkıf
Nigâh[un] her nihâli oldu kâşif
50. Odur dürr-i yetîm-i yemm-i âdem
Şadef olmışdı âna cism-i âdem
51. Yüzinden zâhir oldu pertev-i ḥak
Cihâna 'ilm-i şer'î vërdi revnaḳ

42 -Ü.

43 -Ü.

44 -Ü.

45 -Ü.

46 E: 12^a; -Ü.

48 Beytin ikinci mısraı nüshada bulunmamaktadır.

49 -Ü; Bakara, 2/2, "Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır."

50 -Ü.

51 -Ü. "zâhir" kelimesi "zâhir" şeklinde imla olunmuştur.

52. ‘Aceb mi sāyesi olmazsa anuñ
Olur mı sāyesi nūr-ı Ḥudānuñ
53. O mihr-i nūr ki meh ay āsmānı
Olurdu başı üzre sāyebānı
54. Aña o Ḥayy ki olup mu‘cizātı
İki şaḳḳ êtdi māh-ı kâ‘inātı
55. Vücûda gelmese ol serv-i āzād
Şer‘at gülşeni olmazdı bünyād
56. Dilâ hem çâr-yâr-ı şâh-ı devrân
Olupdur ғаşr-ı dîne çâr-erkân
57. Birisi ḥazret-i Bū Bekr-i siddîḳ
Odur şâh-ı serîr-i mülk-i taḥḳîḳ
58. ‘Ömerdür birisi yâr u dilâver
Mehâbet milketine oldu ser-ver
59. Birisi daḥı ‘Oşmân ibni ‘Affân
Olupdur ḥâfîz-ı furḳân-ı yezdân
60. Biri daḥı ‘Aliyyü'l-murtażâdur
Şecâ‘atle bugün şîr-i ḥudâdur
61. Nice olsun o şâha ‘Ulvi meddâḥ
Êder çünkim anuñ vaşfını Fettâḥ

52 -Ü.

53 -Ü.

54 -Ü.

55 -Ü.

56 -Ü.

57 -Ü.

58 -Ü.

59 -Ü.

60 -Ü.

61 -Ü.

62. Şehergeh kim nesīm-i rūḥ-perver
Cihāna vèrmiş idi zīb ü zīver
63. Cihān ètdi yine ‘arz-ı cemāli
Bürüdet gitdi buldı i‘tidāli
64. Çıkarup kākum-ı berfin çemenler
Yürürdi pīrehenle sīm-tenler
65. Behiştāsā olup gülzār-ı ‘ālem
Melālet gitdi her-kes oldı ḥurrem
66. Şitā ḥ‘ābından uyandı çü ezhār
Şüküfeyle müzeyyen oldı gülzār
67. Mesīḥ-enfās olup bād-ı gülistān
Nebāt-ı mürdeye gūyā vèrür cān
68. Yine nev-rüz sulṭānı şehergāh
Şitā erbābını tağıtdı nā-gāh
69. Kırıldı ser-be-ser gülşende meclis
Tutar zerrīn-ḳadeh destinde nergis
70. Açılmış dāğ-ı sīnem gibi lāle
Ayağ üstinde nūş eyler piyāle
71. Yine bezm-i gülistānda benefşe
Şehergeh jāleden açdı benefşe
72. Mey-i şeb-nemle nergis mest ü maḥmūr
Olupdur çeşm-i dilber gibi maḡrūr
73. Vèrür aña biraz keyfiyyet mül
Perişān kıldı gīsūsını sūnbül

64 E: 12^b; yürürdi E: yürüdi Ü.

66 -Ü.

68 -Ü.

72 -Ü.

73 -Ü.

74. Mey-i jāleyle mest olup gül-i ter
Açıldı yaqasın çāk êtdi yêr yêr
75. Gözine nergisüñ geldi o dem mey
Hemân gögsine yaqdı bir siyeh key
76. ‘Aceb mestāne olmış sūsen-i ter
Çeker meclis ahālisine hancer
77. Şabā başduğı yêri bilmez oldu
Şadā ile gülistān bezmi tıldı
78. Olaldan cūy-ı dil-cū katı ser-hōş
Gehī pūr-cüş oldu gāhi hāmūş
79. Ne hoşdur sāyesin şalduqça eşcār
Ki şıhhat bulur anda varsa bīmār
80. Çenār el kıldurup her dem du‘āya
Gülistān içre şükr eyler hudāya
81. Yanınca cümle murğān-ı bahārī
Ėder āmīn dēyü feryād u zārı
82. Nāzar kıldum bu hāline cihānuñ
Cününü gālīb oldu tende cānuñ
83. Kılup dil mā-sivādan cümle ‘uzlet
Görindi gözüme rāh-ı seyāhat
84. Fenā şālın gēyüp çarh-ı kühenden
‘Alāka kaç‘ını êtdüm vaṭandan

74 olup Ü: olmış E.

75 -Ü.

76 -Ü.

78 Ü: 126^a; oldu gāhi Ü: olurdı gāh E.

79 -Ü.

80 -Ü.

81 -Ü.

82 kıldum Ü: êtdüm E.

85. Elinden şabrın alsa 'ışk-ı dilber
Seferdür 'aşıkun kârı demişler
86. Olup 'ışk-ı dilârâ ile şeydâ
Diyâr-ı gurbete gitdüm dirîgâ
87. Cihânı câ-be-câ geşt eyler iken
Êdindüm şehr-i Ma'nisâyı mesken
88. Êderken çâr-sû seyrini nâ-gâh
Beni mât eyledi fi'l-hâl bir şâh
89. Görüp ol nâzenîn hûbı dilâ ben
Dil-i bî-çâremi aldurdum elden
90. Dil-i 'aşık aķarşudur be-her-hâl
Gel inşâf eyle olmasun mı meyyâl
91. O şehri geşt êderken 'aşıkâne
Yolum düşdi benüm bir gülsitâne
92. Êder bülbül hezârân âh u şiven
Şüküfeyle ıtonanmış şâhn-ı gülşen
93. Ne gülşen Cennet-i Me'vâya beñzer
Ne cennet dilber-i ra'nâya beñzer
94. Gözi nergis 'izârı güller olmuş
Siyeh kâkülli sünbüller olmuş
95. Dehânı ğonce jâle oldu dendân
Zebânı berg-i sürh-i verd-i ğandân

85 E: 13as -S.

90 eyle olmasun mı Ü: êt nice olmya E.

91 'aşıkâne Ü: 'ârifâne E.

92 ıtonanmış Ü: bezenmiş E.

93 -Ü.

94 -Ü.

95 -Ü.

96. Benefşe nice beñzer kıl nezâre
Cemâlinden haţ-ı zülf-i nigâre
97. Derûnında kızarmış dâğ-ı lâle
Müşâbihdür ruh-ı dilberde hûle
98. Görinen nâ-şükûfte zanbağ-ı hûb
Olupdur gûyiyâ engüşt-i maḥbûb
99. Sefîd-i berg-i verd-i şaḥn-ı gülzâr
Bilâ-teşbih olupdur nâḥun-ı yâr
100. Gülistân içre şol serv-i hırâmân
Olupdur şanasın kim ḳadd-i cânân
101. Ḳad-i dilber yerine cân-ı bî-hûş
Nihâl-i bâğ eylerdi der-âgûş
102. Ḳarâr êtdüm o bâğ-ı dilgüşâda
Dil-i maḥzûn ile oldum şafâda
103. Ğam-ı cânân idi her dem celisüm
Belâ vü ḡuşşa olmışdı enîsüm
104. Gelüp nâ-geh baña bir yâr-ı mümtâz
Suḡandân ü zarîf ü nûkte-perdâz
105. Anuñla ḡüft ü ḡû êdüp dil-i zâr
Gehî ebyât oḳındı ḡâh eş‘âr
106. Dêdi kim ey suḡan-perdâz-ı ‘âlem
Saña çün mülk-i nazm oldı müselleḡ

96 -Ü.

97 -Ü.

98 -Ü.

99 -Ü.

100 -Ü.

105 E: 13^b; -Ü.

107. Daḳāyık sırrını sezdüm sözünden
Ḥaḳāyık nūrını gördüm yüzünden
108. Sözünden ‘āşık-ı şeydāsın ancaḳ
Ẓarīf-i ‘ālem ü dānāsın ancaḳ
109. Ẓa‘īf etmiş seni ‘ışık-ı dilārā
Ḳatı āşüfte olmışsın dirīgā
110. N'ola bir naẓm ēderseñ bunda icād
Güzeller medḥi ile ola bünyād
111. Bu şehrüñ ser-be-ser hep meh-liḳāsın
Ḳamu üftāde-diller dilrübāsın
112. Añup hep dilber-i ra‘nālarını
Laṭīf ü nāzūk ü ğarrālarını
113. Serīr-i mülk-i ḥüsne pādīşāhın
Sipihr-i evc-i nāza mihr ü mähın
114. Melāḥat gülşeninüñ güllerini
Lebi ğonce saçı sünbüllerini
115. Getür bir yere bir bir medḥin eyle
Anuñ her birisinüñ vaşfin eyle
116. Güzeller şāhı olsun bir sehī-ḳad
Ḳara ḳaşı gibi eyle ser-āmed
117. Laṭīf ebyāt [ile] bir hoş kitāb et
Güzeller midḥatine fetḥ-i bāb et

107 -Ü.

108 ẓarīf-i E: ẓarīf ü Ü.

111 -Ü.

112 añup hep E: bu şehrüñ Ü.

114 -Ü.

115 bir bir E: her bir Ü.

117 -Ü.

118. Kópup meydân-ı nazmuñdan kıyâmet
Elifler eylesünler 'arz-ı kâmet
119. Çekilmiş râları mânend-i ebrû
Dehen 'arz êde mîmi lâmi gîsû
120. Olup sîni anuñ dendân-ı dilber
Ağız açup ola hâr-ı suhanver
121. Bu üslûb üzre eyle nazmuñ hûb
Suhandânlar katında ola mergûb
122. Olup baħr-i muhîṭ-i nazma ğavvâş
Çıkar içinden anuñ gevher-i hâş
123. Dür-i elfâzın êtdüm çünki ıřġâ
Hurûş u cûşa geldüm hem-çü deryâ
124. Dêdüm ol yâre kim ey yâr-ı cânım
Egerçi tende yokdur yarı cânım
125. Müşevveşdür benüm ğâyetde hâlüm
Ne hâlüm kim ola medhe mecâlüm
126. Cihân içinde hâlüm oldu meşhûr
Buyurmuşlar ki *el-me'mûru maġrûr*
127. Dil ü cândan baña çün êtdüñ ibrâm
Münâsib bu ki olam emrûne râm
128. Biraz efkâra varup bu dil-i zâr
Nice olsun dêr iken nazm u güftâr
129. Tûlû' êtdi dilâ feyz-i İlâhî
Hemân ser-nâme kıldum nâm-ı şâhı

118 -Ü.

119 -Ü.

120 -Ü.

121 -Ü.

126 E: 14^a.

130. Şeh-i şāhenşehān-ı şāh-ı ‘ālem
Sa‘ādet kaşrına sultān-ı a‘zam
131. Serîr-i mülk-i taht-ı ‘izzete şāh
Sipîhr-i evc-i burc-ı kudrete māh
132. Ki ya‘nî Hân Selîm İbni Süleymân
Olupdur ‘adl ile hâkân-ı devrân
133. Olursa ‘adl ü dâdî ol şehûn yâd
Olur Nûşinrevânun ‘adli ber-bâd
134. Kûlîdur Kâhramân u Hüsrev u Cem
Aña efgende bende olsa Rüstem
135. Bilâdu'llâh Nâzır oldı ol şāh
‘İbâdu'llâh Nâşır oldı ol şāh
136. Cihânda hulk ile ol dâne-i hâk
Veliyyü'l-muṭlaḳ olmışdur muḥaḳḳaḳ
137. Başındadur külâh-ı ‘izzet ü taht
Elindedür livâ-yı devlet ü baht
138. Sitanbul içre olmasına sultān
Sened olmışdur anuñ sîni her ân
139. ‘Adâlet üzre olduğına ol şāh
Delâlet eyler anuñ lâmı her gâh
140. Bunı müş‘ir degül midür ki ol yâ
Müsellem ola aña mülk-i deryâ

131 serîr-i mülk-i taht-ı ‘izzete E: serîr-i taht-ı hüsne ‘izz ile Ü.

133 Ü: 126^b; şehûn Ü: şāhuñ E.

134 -Ü.

135 -Ü.

136 hulk-ıla ol dâne-i hâk E: lutfı ol sāye-i hâk Ü.

138 olmasına Ü: olmasa E.

140 ol Ü: o E; ola Ü: oldı E.

141. Olupdur mîmi anuñ mîm-i İslâm
Ëder luţfiyla cümle ħalka ikrâm
142. Ëder ol dosta ‘arz-ı cemâli
‘Adüya gösterür tiğ-ı celâli
143. Şadâkat mülkine ol şâh taĥkîk
Olupdur şanasın Bû Bekr-i Sıddîk
144. ‘Ömer gibi dilîr olup o sulţân
Olupdur zübde-i evlâd-ı ‘Oşmân
145. Muĥibb-i çâr-yâr-ı Muştafâdur
Şecâ‘atle ‘Aliyyü'l-murtażâdur
146. Dırâz étme sözi medĥ ü şenâ kııl
Du‘â-yı devletini eyle ey dil
147. Seĥâ vü luţf ile yâ Rabbi ol Ĥân
Olupdur ‘âleme çün zıll-ı Yezdân
148. Ëdüp maĥşûdına her laĥza vâşıl
Murâdı ĥırmenini eyle ĥâşıl
149. Getürme yolına ĥül-ı racîmi
Naşîb eyle aña râh-ı selîmi
150. Anuñ şemşîrin üstün eyle her-bâr
Be-ĥaĥķ-ı Aĥmed ü Maĥmûd-ı muĥtâr
151. Çün ey dil eyledüñ evşâf-ı şâhı
Nicedür söyle anuñ taĥt-gâhı

141 mîmi anuñ Ü: mîm ĥüyâ E; luţfiyla Ü: ĥulķıyla E.

146 E: 14^b.

147 yâ rabbi Ü: yâ rab E.

148 ëdüp E: ërüp Ü.

149 racîmi Ü: racîm E; selîmi Ü: selîm E.

151 -E.

152. Zebân-ı tûṭi-i bâğ-ı me'ânî
Kelâma açdı bu resme dehânı
153. Dêdi kim kâ' inât içinde kaṭ'â
Bulınmaz şehr-i Ma'nîsâya hem-tâ
154. Sevâd-ı şevketiyle oldu a'zam
Olupdur âb-ı rûy-ı çeşm-i 'âlem
155. Öñinde görünür bir hûb şahrâ
Zemîni yemyeşil etmiş ser-â-pâ
156. Olupdur şanasın kim baḥr-i aḥzar
Dem-â-dem mevc urur bâd ile yêr yêr
157. Göz érmez evcine hergiz cihânda
Revâdur aña baḥr-i bî-girân da
158. Nâzar kılsañ ḥişârında bedenler
Şanasın yelken açmış fülke beñzer
159. Yeñi kal'a aña genc oldu her ân
N'ola Eski ḥişârı olsa vîrân
160. Bulınmazmış egerçi aña hem-tâ
Yıkılmış kalb-i 'âşık gibi ammâ
161. Cevâmi'le müzeyyen içi anuñ
Görenler dêr ki 'aynıdur cinânuñ
162. Olupdur kürsileri 'Arş-ı mu'allâ
Hemân minberleridür Sidre güyâ

152 S: 236^a.

154 ma'nîsâya S: ma'nîsâda E, Ü.

156 şanasın kim baḥr-i S, E: güyiyâ deryâ-yı Ü.

157 -Ü; aña S: aña dênse E.

161 -Ü.

162 -Ü; 'Arş-ı: 'Arşa S. A mısraının vezni aksamaktadır.

163. Cihānda her biridür kuṭb-ı ‘ālem
Gelür ayaklarına cümle ādem
164. Başında her birinün kubbедür tāc
Şanasın şeyhlerdür halka muhtāc
165. Mināre kaldurup destin du‘āya
Kemerler secde kılmışlar hudāya
166. Olupdur kubbeler eflāk-ı mīnā
Mināre keh-keşāndur āña gūyā
167. Kānādīl oldı ancak yer yer anda
Ham-ı tākı hilāle beñzer anda
168. O şehri taht edelden āl-i ‘Osmān
Aña revnaķ vērüpdür ehl-i Kur‘ān
169. Dönüpdür gülşene ol şehir-i mümtāz
Olupdur bülbüli her hūb-āvāz
170. İçi kat kat binālardur o şehriñ
O şehir oldı yüzi şuyı bu dehrün
171. Huşüşā şāh-ı devrānün sarāyı
Zemīne ‘arz eder saķf-ı semāyı
172. Çü ebyāt ile olmışdur müzeyyen
N'ola her beyti olsa nazm-ı rüşen

163 -Ü.

164 -Ü; halka E: halk-ı S.

165 -Ü.

166 E: 15^a; -Ü.

167 -Ü.

168 -Ü.

169 -Ü; bülbüli S: bülbüle E.

171 saķf-ı S, E: saķf u Ü.

172 -Ü.

173. O şehri hūblar dīvāne kılmış
Dil-i ‘āşık gibi mestāne kılmış
174. Olupdur şanasın kim ‘āşık-ı pāk
Çapular şanma kılmış yaqasın çāk
175. Olupdur sinesinde dāğ çāhı
Elifler yēr yēr anda şāh-rāhı
176. Gediz ırmağı olup aña zencir
Dil-i dīvānesine kıldı tedbır
177. Sitānbula şeref vèrdi çü deryā
Girür deryāya anda niçe ra‘nā
178. Edirne şehrinüñ de ancağ ey yār
Hemān göze görünür Tuncası var
179. Egerçi Bursanuñ vardur şafası
Bir iki yèrde olmış kaplucası
180. Velikin şehir-i Ma‘nīsāyı yēr yēr
Müzeyyen kıldı niçe havz u hoş-ter
181. Şuya girür o havz içre güzeller
Miyānı vü dehānı bī-bedeller
182. Açılur sīneler zībā bedenler
Laţif ü nāzük ü ğarrā bedenler

173 -Ü; hūblar S: cūylar E.

174 -Ü.

¹75 -Ü.

176 -Ü.

177 -Ü.

178 -Ü.

179 -Ü.

180 -Ü.

181 -Ü.

182 -Ü.

183. Giribânın perîler açsa her-bâr
Yağasın çâk êder çok ‘âşık-ı zâr
184. Şoyınsa nâz ile her hûb-ı mağrûr
Tutulmuş mihre beñzer k'ola pür-nûr
185. Siyeh fûta tutınsa ak bedenler
Hemân nışfı tutulmuş aya beñzer
186. Temâşâ eylesen her-bâr maḥbûb
Olupdur şuya konmuş bir gül-i hûb
187. O havz içre görinen her dilârâ
Kamerdür burc-ı âbide hemânâ
188. Siyeh kâkülli dilberler o mâda
Şanasın saçlı yılduzdur semâda
189. Düşer biri biri üstine her hûr
Zihî devlet zihî nûru ‘alâ nûr
190. Şuya talsa o şehrûn her cevânı
Tolar nûr şanki mihr-i âsumânî
191. O havz içinde ‘uşşâk-ı cefâ-keş
Yüzer deryâda güyâ hâr u ḥasveş
192. O şehir içinde vardur çok mesîre
Velî olmaz çenârına nazîre

183 -Ü.

184 -Ü; k'ola Ü: ola E.

185 -Ü.

186 -Ü.

187 E: 15b; -Ü.

188 -Ü.

189 -Ü; ‘alâ nûr S: ‘alâ'n-nûr E.

190 -Ü.

191 -Ü; ‘uşşâk-ı S: ‘uşşâk u E; hâr u ḥasveş E: hâr u ḥarveş S.

193. Aña beñzer ıanı cāy-ı hevā-baḥş
Ḥayāt-efzā vü ra'nā vü şafā-baḥş
194. N'ola 'uṣṣāk ēderse anı seyrān
Olupdur her nihāli ḵadd-i cānān
195. Elinden gitmesün tesbīḥi dā'im
Olur ehl-i 'ibādet gibi ḵā'im
196. Ėder el ḵaldurup Ḥaḵḵa münācāt
Vérür erbāb-ı 'ıṣṣa vecd ü ḥālāt
197. N'ola dērsem aña Firdevs-i a'lā
Güzeller oldı anda şanki ḥūrā
198. Vérür her şāḥı Tübādan nişānı
Olupdur Selsebīl āb-ı revānı
199. O şehre tañ mı cennet dēye her ān
Olur dīdār-ı yāre anda imkān
200. Güzellerle müzeyyen içi anuñ
Görinür anda ḥūrāsı cinānuñ
201. Kimi Yūsuf kimi ḥüsn ile ra'nā
Kimi Ya'ḵübveş 'ıṣṣ ile şeydā
202. Kimisi mihr ü kimi müşterīdür
Melāḥat evcinüñ meh-peykeridür
203. Kimi Leylā olupdur kimi Mecnūn
Biri birisine her biri meftūn

194 -Ü; 'uṣṣāk E: 'uṣṣāk-ı 'irfān S.

197 -Ü.

198 -Ü.

199 o şehre tañ mı cennet dēye S, E: n'ola cennet dēsem ol şehre Ü.

202 Ü: 127^a.

204. Kimi ma‘şûk olupdur kimi ‘âşık
Kimi ‘Azrâ-durur kimisi Vâmîk
205. Kiminüñ la‘li Şîrîn kimi Ferhâd
O olupdur her biri fenninde üstâd
206. Kiminüñ ruhları şem‘-i şeb-efrûz
Kimi pervâneveş olmuş ciger-sûz
207. Kimisi şâh u kimisi gedâdur
Kimisi bende kimi pâdişâdur
208. Biri birisine ‘âşık geçerler
Yolında şubhveş şâdık geçerler
209. Kulu oldum sevüp bir pâdişâhı
Ëderdüm rûz u şeb feryâd u âhı
210. Düşer mi hîç benüm gibi gedâya
Kâpusında kul olmak pâdişâyâ
211. Gönül bir nâzenîn maḥbûba düşdi
Gönül bir şivesi çok ḥûba düşdi
212. Fiğānum érdi çarḥa ḥasret ile
Hilâle döndi ḳaddüm miḥnet ile
213. Beni gözden bıraḳdı eyleyüp dūr
Olup ḥüsn-i dil-efrûzına maḡrūr

204 kimi ‘Azrâ-durur kimisi Ü: kimi ‘Azrâ-‘izâr u kimi S, kimi ġarrâ vü ‘Azrâ vü kimi E.

207 kimisi şâh u Ü: kimisi şâh S, E; kimisi bende S, E: kimi bende Ü.

208 -E.

209 -E.

210 -E.

211 -E; gönül bir nâzenîn maḥbûba S; gönül bir ‘işvesi çok ḥûba Ü; gönül bir şivesi çok ḥûba S; gönül bir nâzenîn maḥbûba Ü.

212 -E, -Ü.

213 -E, -Ü.

214. Nazîrin görmemişdür halk-ı 'âlem
'Aceb bilsem melek midür ya âdem
215. Tutışdı âteş-i 'ışk ile cānum
Olupdur gūşe-i hecrî mekânım
216. Dili kılca kodı mûy-ı miyânı
Kıyar yok yerlere cāna dehânı
217. Vişâli ârzü-yı hâtırımdur
Firâkı hod dem-â-dem hâzırımdur
218. Egerçi sevmişem bir serv-kâmet
Koparur başuma her gün kıyâmet
219. Olupdur âh kim ol yâr-i meh-veş
Benüm âhum gibi gâyetde ser-keş
220. O saçı Leylinüñ Mecnûnı oldum
Niçe yıl 'âşık-ı maḥzûnı oldum
221. O mihr-i burc-ı hüsne 'âşık oldum
Yolında şubḥ gibi şādık oldum
222. Mey-i la'li beni mestâne kıldı
Dili kākülleri divâne kıldı
223. Şarâb-ı 'ışkını nûş eyler idüm
Gözüm yaşı gibi cûş eyler idüm

214 -E, -Ü.

215 -E, -Ü.

216 -E, -Ü.

217 -E, -Ü.

218 -E.

219 -E.

220 -E.

221 -E, -Ü.

222 -E; dili S: veli Ü.

223 -E, -Ü.

224. Siyeh zülfi ğamıyla bî-ķarāram
Göreliden çeşm-i bîmārını zāram
225. Beden mûya dönüpdür müyeden āh
Fiġān u nāleden nāl oldu ten āh
226. Gelüp cāna leb-i la'l-i ħayāli
Ėderdüm yok yere fikr-i muĥāli
227. Reh-i 'ışķın gezerdüm rûz u şeb āh
Oķurdum şevķ ile bu şî'ri her gāh

2.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

Ėazel-i Münāsib-i Hûb

228. Ėinā-yı 'ışķ ile öldüm 'ināyet yok mı hey zālīm
Cefā vü cevruñe hergiz nihāyet yok mı hey zālīm
229. Nedür bu derd-i bî-dermān nedür bu cevruñe bu hicrān
Nedür bu zulm-i bî-pāyān 'adālet yok mı hey zālīm
230. Firāk-ı serv-ķaddüñle baña kıyduñ helāk êtdüñ
Cihān bākî midür rûz-ı kıyāmet yok mı hey zālīm
231. Selāmuñ şimdi kesdüñ benden aġyāra uyup çün kim
Göz uciyla bākup gāhî işāret yok mı hey zālīm
232. Güzellik böyle ķalmaz 'Ulviye cevruñ cefā ķılma
Ėaķuñdan yoksa ĥüsnüñde 'alāmet yok mı hey zālīm

224 -E; çeşm-i bîmārını Ü: çeşmini bîmār u S.

225 -E.

226 -E, -Ü.

227 -E, -Ü.

2.Bu gazel Ü nüshasında bulunmamaktadır. Başlık E nüshasında yer almamaktadır.

H̱asb-i H̱āl

233. Bu resme eyler iken girye vü zār
Ururdum sūz-ı dilden albūme nār
234. Ėderdüm her gece tā şuba dek āh
olaşup kūyını dērdüm ki Allāh
235. Görinmezse apusında o meh-rū
Gözūme ‘ālem olurdı arañu
236. Seergeh āfitāb-ı ‘ālem-ārā
iyā vērmişdi āfāa ser-ā-pā
237. Yine ebr-i siyehden oldı lāmi‘
Şeb-i batum gidüp şan geldi ālī‘
238. Meger seyrāna ıkmış bir gün ol yār
Gezer kūyında gördüm bu dil-i zār
239. Maallemde dēdi n'eyler bu şeydā
Baa ‘āşık mı ki yā Rabb āyā
240. Görüp avālūmi gāyet diger-gūn
Benüm gibi o daı oldı mazūn
241. Şu ‘āşık kim ola yolında şādık
Vişāle olur ol elbetde lāyık

233 -E, -Ü.

234 -E, -Ü.

235 -E, -Ü.

236 -E, -Ü.

237 -E, -Ü.

238 -E, -Ü.

239 -E, -Ü.

240 -E, -Ü.

241 -E, -Ü.

242. Ne deñlü çekse derd ile firākı
Aña dildāruñ artar iştiyākı
243. Eşer étmiş meger nār-ı maḥabbet
Ḳarīb olunca ‘Ulvīye ol āfet
244. Şanasın mürdeye geldi Mesīhā
Anı ihyā eder bir demde gūyā
245. Dēdi ‘ışk olsun ey bī-çāre ‘āşık
Belā-yı ‘ışk ile āvāre ‘āşık
246. Nicesin hoş mısın ḥālūñ nicedür
Ġam-ı yār ile aḥvālūñ nicedür
247. Cünūnın var yine dīvānesin sen
Şarāb-ı ‘ışk ile mestānesin sen
248. Yaşuñ lāle gibi kana boyanmış
Derūnuñ dāğ-ı hicrān ile yanmış
249. Şararmış ḥasret ile cism-i zerdūñ
Devāsuz mı cihānda yoḥsa derdūñ
250. ‘Aceb ḳanḳı cefākārı seversin
Yine vādī-i hicrānı gezersin
251. Dēdüm kim sevdügümdür bir sehī-ḳad
Ser-i zūlfı gibi oldu ser-āmed

242 -E, -Ü.

243 -E, -Ü.

244 -E, -Ü.

245 -E, -Ü.

246 -E, -Ü.

247 -E, -Ü.

248 E: 17b; -Ü.

249 -Ü; yoḥsa S: yoksa E.

250 -Ü.

251 -Ü.

252. Müsellemdür melâhatle cihânda
Güzellik cümle hatm olmışdur anda
253. Dehânı gibi hiç mânendi yokdur
Gözüm yaşı gibi 'uşşâkı çokdur
254. Olupdur hüsni ile 'âlemde mümtâz
Eder ehl-i niyâza 'ışve vü nâz
255. Dedi nâmı nedür ol nev-cevânuñ
Seni pîr eylemişdür 'ışkı anuñ
256. Cünûnı 'âşıkun ger olsa gâlib
Olur ol deñlü keşf-i râza tâlib
257. Ne deñlü hasret ile olsa nâ-çar
Eder ol deñlü 'ışkın yâre izhâr
258. Şorurken hâlümü nâz ile ol şâh
Bu şi'ri okudum şevk ile nâ-gâh

3.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

Gazel-i Münâsib-i Hüb

259. Tıtuşdum âteş-i 'ışkuñla cismümde harâret var
Saña 'âşık olam gibi derûnumda 'alâmet var
260. 'Aceb midür yoluñda cân vërürsem hecr-i la'lünle
Şehîd-i tiğ-i 'ışk olmağa gönümde şehâdet var

-
- 252 -Ü.
253 -Ü.
254 -Ü.
255 -Ü.
256 -Ü.
257 -Ü.
258 -Ü.

3.Bu gazel Ü nüshasında bulunmamaktadır. Başlık E nüshasında yer almamaktadır.

261. Beni zulm ile öldürmek diler hancer çeküp ğamzeñ
Şehā dīvān-ı hüsnünde saña senden şikâyet var
262. Dil-i üftâdemi gördün be-ğâyet iltiyâm êtdün
Tevâzu‘la selâmuñda senün çok dürlü hâlet var
263. Kâtı maḥzûn görüp cânâ seni ‘Ulvi ḥazîn oldı
Şafâ-yı hâṭırı yoḡdur ki cânında ḡasâvet var

İstignâ-yı Cevân

264. İşitdi şi‘rûmi çün kim o ra‘nâ
Dêdi kim ‘aşıkum ancaḡ bu şeydâ
265. Anı bildi ki ‘Ulvi mübtelâdur
Dêdi kim buña istignâ revâdur
266. Serîr-i taḡt-ı istignâya ol şâh
Geçüp gözden ṡulındı nitekim mâh
267. Belâ vü ḡasret ile ḡaldum anda
Bu ḡâli görmesün kimse cihânda
268. Çeküp derd-i firâḡın ol cevânuñ
Ziyâde oldı ‘ışkı ḡaste cânuñ
269. Ne deñlü yâr ile olsa bürüdet
Ten-i pür-süzda artar ḡarâret
270. Gözüm yaşına baḡmaz mâh-pârem
Düşüpdür yılduzum yoḡdur sitârem

264 -Ü.

265 -Ü.

266 -Ü.

267 E: 17^b; -Ü.

268 -S, -E.

269 -S, -E.

270 -S, -E.

271. Şafağ gibi döküp kanını her-bâr
Nücümâsâ ağardı çeşm-i hûn-bâr
272. Degül encüm felekle görinenler
Şerâre saçdı âhum çarha yér yér
273. Kârardup ‘âlemi âhum duhânı
Şeb-i zulmet gibi dutdı cihânı
274. Meger bir şeb sipihr-i lâcüverdî
Aradan eyledi güm mihr-i zerdi
275. Niğâb-ı çihre-i eflâke ol şeb
Ser-âmed tıtdı çeşmine çü kevkeb
276. Cihânı zulmeti ile şeb-i târ
Zalâm-ı gamda çün taht-ı dil-i zâr
277. Felek âyinesi jeng-i şeb oldı
Gözi görmez olup zulmetle tıldı
278. Kânâdîl-i nücüm olup şikeste
Sipihrüñ iki gözi oldı beste
279. Firâk-ı zülf-i yâri yâd kıldum
Kara bahtum añup feryâd kıldum
280. Şeb-i miñnetde cevri-i dilberümden
Kara günümdeki derd-i serümden
281. Kılurdum hâlümü bir bir hikâyet
Éderdüm çarh-ı gaddâra şikâyet

271 -S, -E.

272 -S, -E.

273 -S, -E.

274 Der-şıfat-ı Şeb.

-S, -E.

275 -S, -E.

276 -S, -E.

279 añup S: gibi E, Ü.

281 éderdüm S, E: eylerdüm Ü.

282. Görüp baht-ı siyāhum zıll-ı ‘ālem
 Karalar geydi tutdı baña mâtem
283. Görinen kehkeşān şanmañ ki eflāk
 İşidüp hālüm etdi yaqasın çāk
284. Bulutlar ‘ālemi tutdı ser-ā-ser
 Benüm aḥvālūme ağlamağ ister
285. Döküp bārān-ı eşkin çarḥ-ı mīnā
 Fiğāna başladı ra’d edüp ıṣḡā
286. Mehūñ şanmañ ḥusūf érdi yüzine
 Bükādan kara şu indi gözine
287. Tıttup şām-ı belāda gözlerüm āb
 O demde geldi çeşm-i bahtuma ḥ^vāb
288. Görüp seyrümde ol şeb ol cevānı
 Muşavver oldı rüy-ı nıgeh-bānı
289. Şu dil kim ola bir meh-rūya ‘āşık
 Yolında şubḥ-veş mihriyle şādık
290. Nigārı düşde ger kılsa tecellā
 Bulur seyrinde görmekle tesellā
291. Dēdi kim nāz ile seyrümde ol yār
 Yüri bahtuñ gözin uyḥudan uyar
292. Meh-i ruḥsārumı bedr-i ducā bil
 Cemālüm şevḳini şems-i duḥā bil

282 karalar geydi S, Ü: kara geydi vü E; zıll S: zāl E, Ü.

284 ağlamağ Ü: ağlamak S, E.

286 -Ü; gözine S: yüzine E.

287 -Ü.

289 -Ü.

290 -Ü.

292 meh-i ruḥ-sārumı Ü: meh-i ruḥ-sārı S, meh-i ruḥ-sārını E; cemālüm şevḳini: cemāl-i şevḳini E.

293. Yine seyrümde ey dil yāra érdüm
Hemānā devlet-i bidāra érdüm
294. Ederken girye ḥandān oldu gönlüm
Düşinde yine sulṭān oldu gönlüm
295. Ḥayāl-i ḥ^vāba beñzer vuşlat-ı yār
Aḳar bir āba beñzer vuşlat-ı yār
296. Düşinde yāre ‘āşık olsa vāşıl
Uyanup fūrḳatine degmez ey dil
297. Yine bu çeşm-i āb-ālūd uyandı
Çerāğ-ı baht-ı ḥ^vāb-ālūd uyandı
298. Yanup nār-ı şafaḳla perde-i şeb
Seḫergeh ḡāyib oldu gökde kevkeb
299. Ṭulū‘ étdi yine sulṭān-ı ḥāver
Cihānı şubḫ-dem kıldı münevver
300. Yine şems-i duḫā oldu hüveydā
Yine nūr-ı Ḥudā kıldı tecellā
301. Yine şubḫ-ı şafā şevḳ ile bī-bāk
Libās-ı şāmı étdi şubḫ-dem çāk
302. Zümürrüd taḫta geçdi mihr-i enver
Degüldür şa‘şa‘a taḫındı ḥancer
303. Diyār-ı şarḳdan ‘askerle geldi
Seḫer fetḫ étdi şāmuñ mülkin aldı
304. Gelüp yanına bir bir ḫayl-ı envār
Başına geydi ol dem şems destār

294 düşinde yine... -E.

296 -Ü.

297 çeşm-i āb-ālūd S: çeşm-i ḥvāb-ālūd Ü, E.

298 E: 18a; perde Ü: perre S.

300 kıldı S, E: oldu Ü.

303 şāmuñ S, Ü: şām E.

304 yanına E, Ü: pāyine S.

305. Geçer şark ile garba hükmi beñzer
Olupdur mülk-i dünyâda Sikender
306. Gëyüp egnine yine bir serâser
Cihâna sîm ü zer vërdi ser-â-ser
307. Ne hikmetdür bu kim hırşid-i gerdün
Nazar kılsa eder toprağı altun
308. Yine nûrânîlik êrdi zamâna
Sipihr-i pîr döndi nev-cevâna
309. Açıldı bağ-ı ‘âlem gülşen oldu
Gönüller hânesi hep rûşen oldu
310. Bezendi meclis-i rûz pîr gördi
Çopuzın zühre ortadan getürdi
311. Toğup evc-i semâdan mihr-i rûşen
Beni kırtardı hicrân zulmetinden
312. Görindi yine ol şems-i cihânum
Tutışdı âteş-i mihr ile cânun
313. Yaturken dil zâlâm-ı gâmda bî-tâb
Tulû‘ êtdi o hırşid-i cihân-tâb
314. Sipihr-i hüsn içinde ol meh-i nev
Yine dil hânesine şaldı pertev
315. Görindi baña çün ol nûr-ı aḥmed
N'ola mümtâz êdüp kılsam ser-âmed
316. Mürekkeble devât ü mühr tıldı
İçinde şa‘şa‘a zer hâme oldu
317. Anuñ vaşfını yazmağa ‘uṭârid
Êdindi âsumânı mâ‘i kâğıd

308 pîr Ü: pîre S, E.

311 semâda S, Ü: semâdan E.

4.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -

Ġazel-i Münāsib-i Hüb

318. Düşdi gönüm yine bir gül-ruh u ğonce-dehene
‘Ārızı luṭfı vērür revnâkı berg-i semene
319. Lâle-ḥaddın görüp evrâkıını gül vērdi yële
Ķâmeti lerze düşürse n'ola serv-i çemene
320. Çîn-i zülfi ḥaberin vērdi ḥaṭâ-y-ile meger
Ķanlar ağlatdı şabâ nâfe-i misk-i ḥotene
321. Görüp ol hūr-ı perî-zâd ile aġyârı dēdüm
Ne revâdur ki melek hem-reh ola eħrimene
322. Nice sengîn-dil ola olmaya ‘Ulvî Ferhâd
Bu ġün ol Hüsrev-i sükker-leb [ü] şîrîn-suḥene
323. Şu dilber kim ola ma‘ķûla ķā‘il
Olur ‘uşşâķına ‘âlemde māvîl
324. Cemâli âfitâbı olsa rahşân
Dutışsun âteş-i mihriyle devrân
325. Zevâle érmesün mihr-i cemâli
Olayın zerre gibi pây-mâli
326. Şehîd-i tiġ-ı ‘ışķı ola cānum
Fedâ olsun aña rūḥ-ı revānum
327. Hüdâyâ anı serv-i ser-firâz ét
Siyeh zülfi gibi ‘ömrin dırâz ét

4.E: 18^a; Bu gazel Ü nüshasında bulunmamaktadır. Başlık E nüshasında yer almamaktadır.

324 olsa S, E: ola Ü; dutışsun S, Ü: tütüşsun E.

326 ‘ışķı Ü: ‘ışķ S, E.

328. Şu dilber kim ola hüsne mağrūr
Ėder cevır ile her dem ‘āşıkın ĥor
329. O da bir bī-vefāya ‘āşık olsun
Dil-i ‘uşşāka étđüğini bulsun
330. Olup ma‘şūkı anuñ bir cefākār
Ėder mi ‘āşıkā gōrsün cefā kār
331. Ėderse ‘āşıkın her dem mu‘azzeb
Aña inşāf vēr luř eyle yā Rab
332. Eger inşāfa gelmezse o ra‘nā
Benüm göñlüm gibi kııl anı şeydā

5.

Kıt‘a

333. Cihān ĥurduķa ĥursun her birisi
İlāhī buñlaruñ ‘ōmrin ĥavīl ét
334. Cemāli güllerini eyle ĥandān
Melāĥat gülsitānı içre şād ét
335. Vişāle ērgürüp ‘Ulvi ĥākiri
Dilārālar yanında ber-murād ét
336. Murādum bu-durur senden ĥudāyā
Yed-i ĥudretle nazmum eyle ifşā
337. Aña şōĥret vērüp şehr içre her ān
Perīler medĥi dēyü étme pinhān

331 vēr S, E: vère Ü.

5.Ü nüshasında kıta şeklinde yazılan bu şiir S ve E nüshalarında mesnevi şeklinde yazılmıştır.

333 ilāhī buñlaruñ ‘ōmrin ĥavīl ét Ü: vişāle ērgürüp ‘ulvi ĥākiri S, E.

334 E: 19a; melāĥat gülsitānı içre şād ét Ü: melāĥat gülsitānı içre şādān S, ne ĥaddümdür benüm evşāf-ı ĥübān E.

335 dilārālar yanında ber-murād ét: cihān ĥurduķa ĥursun her birisi S, E.

337 medĥi E, Ü: medĥ S.

338. Bu nazmum n'ola yayılsa cihāna
Çü her beyti olupdur 'âşıkāne

6.

Kıt'a

339. Ne ḥaddümdür benüm evşāf-ı ḥübān
Ġaraẓ bunlara ancaḳ bir du'ādur
340. Görüp her birisinün iltiyāmın
Dil ü cāndan hemān medḥ ü şenādur

7.

Kıt'a

341. Ḳatı hercāyidür āvāre gön'lüm
Sevüp bir dilberi olmadı ḳānī'
342. Anuñ'çün cümlesin medḥ eyledüm kim
Güzeller içre 'ışḳum ola şāyī'

8.

Kıt'a

343. Söz oldur kim ola pür-ḥālet ü süz
Vere erbāb-ı 'ışḳa vecd ü ḥāli

6.Ü nüshasında kıta şeklinde yazılan bu şiir S ve E nüshalarında mesnevi şeklinde yazılmıştır.

339 Ġaraẓ bunlara ancaḳ bir du'ādur Ü: görüp her birisinün iltiyāmın S, dil ü cāndan hemān medḥ ü şenādur E.

340 -E.

7.Ü nüshasında kıta şeklinde yazılan bu şiir S ve E nüshalarında mesnevi şeklinde yazılmıştır.

341 -E; ḳatı hercāyidür āvāre gön'lüm Ü: anuñ'çün cümlesin medḥ eyledüğüm S.

342 -E; anuñ'çün cümlesin medḥ eyledüm kim Ü: sevüp bir dilberi olmadı ḳānī' S.

8.Ü nüshasında kıta şeklinde yazılan bu şiir S ve E nüshalarında mesnevi şeklinde yazılmıştır.

343 -E; vere erbāb-ı 'ışḳa vecd ü ḥāli Ü: mesīḥī sözlerinün cān[ı] yokdur S.

344. **Mesîhî** sözlerinüñ cânı yokdur
Êde şemşîr-i nazmumla cidâli

9.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Hızır Şâh

345. Melâhat mülkine olmuş idi şâh
Gezerken gözüme tuş oldu nâ-gâh
346. Lebin âb-ı hayât étmiş o dilber
Görinen bu ki nâmı Hızra beñzer
347. Olurken nâmını şormağa tâlib
Dehânı gibi gözden oldu gâyib
348. Tılandı necm-i çeşmümden o meh-rû
Gözüme ‘âlem olmuşdı kârânu
349. ‘Aceb bilsem perîlerden mi ol cân
K'anun cism-i laîfin görmez insân
350. Düşerken pâyine dedi ol âhû
Gözüne görünür var gibi yâ hû
351. Görinürden görünmez gerçi çokdur
Nümâyişden anun mânendi yokdur

344 -E; mesîhî sözlerinüñ cânı yokdur Ü: vère erbâb-ı ‘ışka vecd ü hâli S.

9.S: 238^b; E: 19^a; Ü: 127^a.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Hızır Şâh Ü: Hızır Bâli S. E nüshasında başlıklar yer almadığı için tekrar not düşülmeyecektir.

345 olmuş idi S: olmuşdı biri E, olmuş biri Ü; tuş oldu nâ-gâh Ü: düşdi oldu nâ-gâh S, düş oldu nâ-geh E.

347 şormağa E, Ü: şavmağa S.

348 -Ü.

349 -Ü; k'anun Ü: anun S, E.

350 -Ü.

10.

Der-vaşf-ı Cevân-ı İbrâhîm Hân

352. Biri haffâfdur bir hûb dilber
Anuñ nâmına İbrâhîm dërler
353. Hayâl-i büse-i sâķiyle bestem
Ayağına düşersem tañ mı mestem
354. Kânı çizme baña dësem o yâre
Dil-i pür-zahmı eyler pâre pâre
355. Sebeb ne rişte-i zülfin görüben
Vücûdum incelü mânend-i süzen
356. Kelek olduķ dësek ol şâh nâ-gâh
Nazar kılmaz bize yüz çevürüp âh
357. Yapışmış dâmenini kımaz elden
Çiriş geçmek düşer mi aña düşmen
358. Dilâ başmağı resmini o mehtâb
Gönüller mescidinde kıldı mihrâb

11.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Dervîş

359. Bugün ser-defter-i hûbân arada
Güzel dërseñ eger Yazıcı-zâde

10. S: 238^b; E: 19^a; Ü: 125^b.

Der-Vaşf-ı Cevân-ı İbrâhîm Hân Ü: Haffâf İbrâhîm S.

354 dil-i pür-zahmı Ü, E: dil-i pür-zahmumı S.

355 -Ü; görüben E: görüp ben S; incelü S: ince olur Ü.

356 kelek E: felek S.

11. S: 238^b; E: 19^b; Ü: 125^b.

Der-vaşf-ı cevân-ı Dervîş Ü: DervîşS.

359 -S, -E.

360. Anuñ Dervîşdür nâm-ı şerîfi
Cihânı kul eder hulk-ı laîfi
361. Dehânı gibi hiç mânendi yokdur
Gözüm yaşı gibi 'uşşâkı çokdur
362. Birinüñ dahı nâmı oldu Dervîş
Gedâsına olur gâyet cefâ-kîş
363. Reh-i 'ışkında dil pâ-mâli oldu
Yolında baş açuk abdâlî oldu
364. Olaldan ol şehün yolında şeydâ
Hemân nâmına dedüm bir mu'ammâ
365. Yüzi üstinde zülfin görse bir ân
Fedâ eylerdi başın niçe sulţân
366. Beni kul etdi ol şâh-ı velâyet
Edersem n'ola dervîşâne hıdmet

12.

Ķâdı-zâde Aĥmed

367. Birisi Ķâdı-zâde nâmı Aĥmed
Görinür anda envâr-ı Muĥammed
368. Tâleb kılmış 'ulûma ol dilârâ
'Aţâ kıl âña maţlûbın ĥudâyâ

360 -S, -E.

361 -S, -E.

362 -Ü.

364 -Ü.

365 -Ü.

12. S: 238^b; E: 20^a; Ü: 127^a.

Ķâdı-zâde Aĥmed S: Der-vaşf-ı Cevân-ı Fazlî Şâh Ü.

367 -Ü; birisi Ķâdı-zâde nâmı aĥmed S, E: birine dahı fazlî şâh dërler Ü; görünür anda envâr-ı muĥammed S, E: kemâl-i fazl-ı ĥaĥķa oldu mazhar Ü. Ü nüshasında bu beyit hariĥ diğër beyitler S ve E nüshalarındakilerle aynı olduğı için Fazlî Şâh ile ilgili yeni bir başlık açmaya gerek duyulmamıştır.

369. Bulınmaz vuşlatı kuflına miftâh
Hidâyetle meger fetḥ éde fettâḥ
370. Kitâbı ‘âşık olup aña bî-bâk
Yağasını éder şî‘rüm gibi çâk
371. Bilelden sūhte olduğum ol mâh
Kitâbı gibi dürdi yüzini âh

13.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Hüseyn Hân

372. Birisi Aşçı-zâde dilber-i hûb
Hüseyn olmuşdur aña nâm-ı mergûb
373. Zülâl-i lebleri yâdına her ân
Yezîd olsun yolunda vérmeyen cân
374. Teb-i ğamla şararsam tañ mı her gâh
Nazar kılmaz bu rüy-ı zerde ol mâh
375. Bugün bir dânedür ol şâh-ı ‘âlem
Kö sögsün ağzuma tıyınca her dem
376. Beyâz-ı ‘ârızıyla hâl-i zibâ
Hemân dâneyle fülful oldı güyâ
377. Anı kuçmak murâd étdüm boyınca
Dehânı ağzuma sögdü tıyınca
378. Bu gün bir dâne idi ol şeker-leb
‘Aceb buğday aşı mı yêdi yâ rab

371 yüzini âh E, Ü: yüzini mâh S.

13. S: 239^a; E: 19^b; Ü: 125^b.

Başlık S’de bulunmamaktadır.

374 tañ mı S, E. n’ola Ü.

375 -S, -E.

376 -Ü.

377 -Ü.

378 -Ü.

379. Cemâli oldı gūyâ ḥüsn cevânı
Hemânâ baḥş-ı gāyibdür dehânı

14.

Ġazzâz Meḥemmed

380. Biri ġazzâzdur nâmı Meḥemmed
Dehânı oldı remz-i mîm-i Aḥmed
381. Laḳab ol gül-‘izâra ġonce-femdür
Anuñ‘çün meskenüm ḥâr-ı ‘ademdür
382. Başumı düğmeveş döğdi o dilber
Dönüpdür ibrişîme cism-i lâğır
383. Gözümde merdüm ile ḥalka gūyâ
İlikle düğmesi oldı hemânâ
384. Dükânında varup seyr eyledüm ben
İligi görünürdi parmağından
385. Gözümle rişte-i eşki görenler
Dédiler kim ayuñ dördine beñzer
386. Eger kuçsam anuñ ince miyânın
İlik gibi emerdüm çaḳ dehânın

15.

Büstân

387. Birinüñ dahı nâmı Büstândur
Yüzi gül ḳâmeti serv-i revândur

379 gūyâ Ü: anuñ S, E; hemânâ Ü: hemân S, E.

14. S: 239^a; E: 19^b; -Ü.

Başlık S’de bulunmamaktadır.

15. S: 239^a; E: 20^a; Ü: 126^a.

Ü nüshasında başlık yer almamaktadır.

388. Cemâlinde dilâ tıfl-ı dehânı
Oğur güyâ kitâb-ı *Büstâm*
389. Beni bâğa şalup gîsûsı tenhâ
Êderler büstân seyrini a'dâ
390. Ruḥ-ı zerdüm görüp bozıldı ol ḥân
Ḥazân êrüp şarardı şanki büstân
391. Raḳîb-i ḥarla gezse tañ mı her ân
Eşek başıyladur her yêrde büstân

16.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Mû-miyân

392. Biri Mûtâb-zâde Mû-miyândur
Dili kılca kıoyan ol nev-cevândur
393. N'ola baḳmazsa müy-ı cisme her dem
Gözine kılca gelmez ḥalk-ı 'âlem
394. Baña 'arz êtdi zülfin ol perî-şân
Dil-i âşüftemi kıldı perîşân
395. Terâş olsa 'aceb mi ḥaṭṭı her gâh
Ruḥı üstine kıl kondurmaz ol mâh
396. Dögünmekden ḳarardı şanmañuz ten
Yolında ḳara çullar gèymişem ben

388 dilâ S, E: anuñ Ü.

390 ḥazân êrüp şarardı şanki büstân Ü: ḥazân êrüp bozıldı şanki büstân S, raḳîb-i ḥarla gezse tañ mı her ân E.

391 raḳîb-i ḥarla gezse tañ mı her ân S, Ü: eşek başıyladur her yêrde büstân E; eşek başıyladur her yêrde büstân S, Ü: ḥazân êrüp bozıldı şanki büstân E.

16. S: 239^a; E: 20^a; Ü: 125^b.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Mû-miyân Ü: Mû-miyân S.

393 baḳmazsa E, Ü: yaḳmazsa S; cisme E: cism S, Ü.

17.

Der-vaşf-ı Cevân Aқыlduz

397. Birinüñ dağı nāmı Aқыlduz
Ruḥı meh-tābına müştāk yılduz
398. İki aḥter-durur ‘ayneyni lâmi‘
Yanında burc-ı kavsuñ oldu ṭālī‘
399. Ruḥı levḥin görüp bezm-i şafāda
Defin zühre yere çaldı semāda
400. Nice beñzer nazar kıl ol cemāle
Kaşı mirrīḥ üstinde hilāle
401. Görüp mihriyle yandum ol cevānı
Bugünden yılduzum sevmişdür anı

18.

‘Abdī Şāh

402. Birine dağı ‘Abdī Şāh dërler
Kul oldum ol efendiye muḥarrer
403. Sipāhidür dilā ol şāh-ı ‘ālem
‘Aceb mi gāşiyedārı olursam
404. Eşigi bendesidür mihr-i raḥşān
Kapusında karaḫul oldu keyvān
405. Niçe meh-rûlar anuñ bendesidür
Niçe cānāneler efgendesidür

17. S: 239^a; E: 20^a; Ü: 126^a.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Aқыlduz Ü: Aқыlduz S.

398 ‘ayneyni Ü: ‘aynı S, E; oldu ṭālī‘ S, E: oldu lâmi‘ Ü.

402 mirrīḥ Ü: murḡı S, E.

18. S: 239^a; E: 20^b; -Ü.

406. Kapusunda kıl olduğum görenler
Dédiler baña 'Abdu'llâha beñzer

19.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Hüseyn

407. Mü'ezzîndür biri bir hûb-ı ra'nâ
Hüseyn olmuşdır aña nâm-ı zîbâ
408. Hüseynî nağmesiyle talsa âfâk
Nevâsın büselik eylerdi 'uşşâk
409. Şadâsını işitmez oldum anuñ
Bize vechi nedür bunca ezânuñ
410. Nazar eden dèdi haddinde hâle
Menâr-ı ka'bede beñzer Bilâle
411. Mü'ezzîn olalı ol serv-kâmet
Çalındı 'âlem içre penc nevbet

20.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Yûsuf

412. Birinüñ nâmı Yûsuf dilber-i hûb
Olupdur hüsni Yûsuf gibi mergûb
413. Serîr-i mısr-ı nâza geçdi ol yâr
Aķarsa Nîl-i eşküm n'ola her-bâr

406 beñzer S: dèrler E.

19. S: 239^b; -E; Ü: 126^b.

Der-Vaşf-ı Cevân-ı Hüseyn Ü: Hüseyn S.

409 işitmez Ü: işitmiş S.

410 menâr Ü: mişâl S.

20. S: 239^b; E: 20^b; Ü: 126^b.

Der-Vaşf-ı Cevân-ı Yûsuf Ü: Yûsuf S.

412 -E.

413 -S, -E.

414. ‘Azîz-i Mısr-ı hüsn olmışdur ol şâh
N’ola Ya’kûb olursam aña her gâh
415. Cemâlinde görinen ol zenaḥdân
Ėdûpdür başuma dünyâyı zindân
416. Sipihre tañ mı baş egmezse ol şâh
Terâzûsından inmez mihr ile mâh
417. Cemâl-i muşḥafında ḥaṭṭı gûyâ
Olupdur sûre-i yûsuf hemânâ

21.

Ca‘fer

418. Birinüñ dahı nâmı oldu Ca‘fer
Çeker ehl-i dile müjgânı ḥancer
419. Mey-i la‘lîn içüp mestâne çeşmi
Kıyar ḥışm ile her dem câna çeşmi
420. Şehîd-i tiğ-ı ‘ışk oldu cānum
Fedâ olsun aña rûḥ-ı revānum
421. Benem ol ġamzesi ḥûn-rîze ‘âşık
Yolında şubḥ-veş mihriyle şâdık
422. Hümâ-veş yüksek uçar ol dilâver
Hemân-dem Ca‘fer-i Tayyâra beñzer

22.

Kuloġlı

423. Biri bir sîm-ten zerrîn-külehdür
Melâḥat burcına ruḥsârı mehdür

414 -Ü.

415 cemâlinde Ü: ‘izârında S, E.

21. S: 239^b; E: 20^b; -Ü.

421 ḥûn-rîze E: ḥûn-rîz-i S.

22. S: 239^b; E: 20^b; Ü: 127^b.

Ü’de başlık yoktur.

424. Kuloğlıdur dilâ ol şâh-ı ‘âlem
N'ola begler kulu olursa her dem
425. Eger pehlûya çekseydüm o mâhı
Göge êrgüre idüm ben külâhı
426. Yüzidür âfitâb-ı ‘âlem-ârâ
Külâhı şa‘şa‘adur aña gûyâ
427. Hilâl ebrûsını görüp o şâhuñ
Külâhı başına tar oldı mâhûñ

23.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Halîl

428. Halîl oldı biri bir hûb dilber
Şanemler yolına cânlar vêürler
429. Cemâli Ka‘bedür zülfi Haremdür
‘Îzârı gülşen-i bağ-ı iremdür
430. Yanaldan nâr-ı ışk ile dil ü cân
Ten oldı dâğlarla bir gülistân
431. ‘Aceb midür hasûdı êtse merdûd
Halîle döst olmaz çünki Nemrûd
432. Görenler hâlini haddinde dêrler
Düşüpdür nâra İbrâhîm bin Âzer

426 külâhı S, E: külâh Ü.

427 tar Ü: dâr S, E.

23. S: 239^b; E: 21^a, Ü: 127^b.

Der-vaşf-ı Cevân-ı Halîl Ü: Halîl S.

- 428 biri bir S, E: birisi Ü.
- 430 yanaldan Ü: yenüldi S, E; dâğlarla E, Ü: dâğlar S.
- 431 ‘aceb midür S, E. ‘aceb mi ol Ü.
- 432 ibrahîm bin âzer S, E: ibrahîm âzer Ü.

24.

Yūsuf

433. Birinüñ daḥı oldı nāmı Yūsuf
Dil-i ya'ḳūb-ı 'ıṣḳūñ kāmı Yūsuf
434. Serîr-i Mısr-ı nāza geçdi ol yâr
Aḳarsa Nîl-i eşküm n'ola her-bâr
435. Hemân gördükde ol dem dëdüm anı
Saña ḥüsn ile Yūsuf oldı şânî
436. Tûlû' édüp bugün ol mâh-ı ken'ân
Züleyhâ gibi ḥalkı kıldı ḥayrân
437. Turunc ğabğabını görüp behey yâr
Elini ḥancer-i ḥayretle toĝrar

25.

Berber-zāde Meḥemmed

438. Sipāhîdür biri nāmı Meḥemmed
Şefî' olmaz baña ol nûr-ı Aḥmed
439. Aña şehr içre Berber-zāde dërler
Yolında baş vërüpdür niçe ser-ver
440. Olupdur na'l-i esbi mâh-pârem
Sitām-ı süm-i raḥşîdur sitârem
441. Çekerse başum üzre ḥancer-i med
Dil-i mecrûḥa olur 'ömr-i sermed
442. Temâşâ eyleñüz ol nev-terâşı
Hilâle egdürür her demde başı

24. S: 239^b; E: 21^a; -Ü.

437 toĝrar S: doĝrar E.

25. S: 239^b; E: 21^a; -Ü.

440 sitām S: sitârem E.

26.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Ḥasan Bālī

443. Ḥasan Bālī biri bir çeşmi āfet
Aña dellāklik olmışdı şan‘at
444. Mu‘anber oldı şanmañ şaḥn-ı ḥammām
Perişān kıldı zülfin ol gül-endām
445. Felek bir qubbe-i ḥammāmı oldı
Meh-i nev tıḡi encüm cāmı oldı
446. Beni şanmañ terāş eyler o meh-rū
Qazır ser-levḥasından qara yazu
447. Baña ḥalvetde görinse o cānān
Gelür qabr içre güyā mürdeye cān

27.

Mesīḥā

448. Birisi dahı bir maḥbūb-ı tersā
Gök altında gibi güyā Mesīḥā
449. Anuñ destārı ile ebruvānı
Hemān iki hilāl-i āsumānı
450. Beni qul eyledi ol nā-müselmān
Qılupdur küfr-i zülfin cāna imān
451. Mesīḥā-lebleriyle olsa zāhir
Eder göz göre ‘ıṣq ehlini kāfir

26. S: 240^a; E: 21^a; Ü: 127^a.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Ḥasan Bālī Ü: Ḥasan Bālī S.

443 aña dellāklik olmışdı Ü: olupdur dellāllik ol yāre S, E.

447 görinse E, Ü: görinse S; güyā Ü: şankim S, E.

27. S: 240^a; E: 21^b; -Ü.

448 gibi E: lebi S.

452. Ne var ańılsa ol zülf-i perişān
Bulur sünbülle revnaķ ğün gülistān

28.

Yūsuf

453. Çıķar ĥammāmda gördüm birisin
Dédüm ańa meleksin yā perisin
454. Ĥarāretten ‘araķ-riz olmış ol šāh
Nücūm içre görünür nitekim māh
455. Bańa cevr étduđi'ğün ol dil-ārām
Başına ıssı şular koydı ĥammām
456. Baķup ĥalvet içinde ol cevāna
Bu beyti eyledüm anda terāne
457. Neden düşdi ‘acebā ey yüzi māh
Olupdur meskenüń yūsuf gibi ğāh

29.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Meĥammed Şāh

458. Birisi Kethuzā-zāde Meĥammed
Yüzinde zāhir olmış nūr-ı Aĥmed
459. Niĥe meh-rūlar anuń bendesidür
Niĥe cānāneler efgendesidür
460. Gül-i nevrestedür tāze cevāndur
Gözi ser-fitne-i āĥir zamāndur

452 revnaķ -S.

28. S: 240^a; E: 21^b; -Ü.

29. S: 240^a; E: 21^b; Ü: 127^b.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Meĥammed Şāh Ü: Kethuzā-zāde Meĥammed S.

459 -S, -E.

460 -S, -E.

461. Müsellemdür melâhatle cihânda
Güzellik cümle hatm olmuşdur anda
462. Ruḥı âyîne-i nûr-ı Hudâdur
Cemâli maṭla⁶-ı şems-i duḥâdur
463. Görinen şanmañuz mihr-i dıraḥşân
Ruḥı pertev şalar eflâke her ân
464. Baña cevır edüp ol qaddi kıyâmet
Günâhum 'afv edüp kılmaz şefâ⁷at
465. N'ola ger soñra añılsa ol âfet
Olur çün cümleden soñra kıyâmet
466. 'Ayân eyler yüzinde enfi güyâ
İki şakḳ olduğunu mäh-ı garrâ

30.

Nebî

467. Nebî dërler birine bir cevândur
Gözi ser-fitne-i âḥir zamândur
468. Dehânı oldu remz-i mîm-i Aḥmed
'İzârı nûr-ı ruḥsâr-ı Muḥammed
469. Olup saḳf-ı serây-ı ḥüsne şemse
Cemâli ta'n eder çarḥ üzre şemse
470. Çıqarmışdur yolından ol ḥabîbi
Nedür bilsem ebû cehîl raḳîbi

461 -S, -E.

462 -Ü.

463 -Ü.

465 -S, -E.

466 -Ü.

30. S: 240^a; E: 21^b; -Ü.

471. N'ola ger şöıra añılśa ol āfet
Olur çün cümleden şöıra kıyāmet

31.

Der-vaşf-ı Cevān-ı 'Alī Şāh

472. 'Alī bālī biri bir şāh-ı hūbān
'Alī sīretlūdūr ol şīr-i yezdān
473. Hāsan-şūret melek-sīmā güzeldūr
Reh-i 'ışķında cān vērsem maḥaldūr
474. Sūvār-ı düldül-i nāz oldı ol şāh
Yolında ḳanber olsam n'ola her gāh
475. Gören dēdi dükānında o şāhı
Görün gelmiş esed burcına māhī
476. Nice beñzer gözinde ḳıl neẓāre
Her iki kirpügi bir zül-feḳāre

32.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Aḥmed Şāh

477. Birine [kim] beg Aḥmed Bālī dērler
Olupdur nāmı anuñ şems-i enver
478. Daḥı āyīne-i nūr-ı ḥudādūr
Cemālī maṭla^c-ı şems-i ḍuḥādūr
479. Cihānuñ yügrügidūr ḥüsn ile ol
N'ola şehler ḳatında olsa maḳbūl
480. Başum tācıdur ol sultān-ı hūbān
Ayağı tozı olsam ṭañ mī hemān

471 añılśa E: gelse S.

31. -S; -E; Ü: 125^b.

32. -S; -E; Ü: 126^a.

481. Aña étsem n'ola taḥsîn ü sâbâş
Ki ḥaḳḳıdır güzellik tâcı biñ baş

33.

Der-vaşf-ı Cevān-ı Ca'fer

482. Birisi daḥı bir maḥbûb berber
Anuñ nām-ı laṭîfî oldı Ca'fer
483. Çekerse başum üzre ḥancer-i med
Dil-i mecrûḥa olur baḥt-ı sermed
484. Temâşâ eyleñüz ol nev-terâşı
Hilâle egdürür her demde başı
485. Benem ol ğamzesi ḥûn-rîze 'âşık
Yolında şubḥ-veş mihr ile şâdıḳ
486. Hümâ-veş yüksek uçar ol dilâver
Hemânâ ca'fer-i ṭayyâra beñzer

34.

Mef'ûlü mefā'ilü mefā'ilü fe'ûlün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

487. Âşüfte édüpdür beni bir ğonce-i ḥandân
Bülbül gibi kūyında olursam n'ola nālân
488. Kevşer leb-i şîrîni-durur kâmeti Ṭübâ
Ruḥsârı cinân gülşenidür kendüsi ğilmân
489. Dil Yüsufını kâpsa n'ola gürg-i maḥabbet
Ya'kûbı édüpdür beni ol Yüsuf-ı Ken'ân
490. Medyûnı imiş leblerini cân-ı faḳîrüm
Zindân-ı bedende anı ḥabs étđi o sulṭân

33. -S; -E; Ü: 126^a.

34. S: 240^b; E: 22^a; -Ü.

11b éder: éder şevkle S. Vezin gereği deġiştirilmiştir.

491. Bend olalı zülfi resenine dil-i Hārūt
Çāh-ı ğama şaldı beni ol hūb zenaḥ-dān
492. Zih-girini engüştü ile gördüğü demde
Çanlar döküp oldu gözümüñ ḥalḳası giryān
493. Gösterdi baña yāsemenüñ tâze nihālin
Aḳ sâde ile şalınup ol naḥl-i hırāmān
494. Gëydükde siyeh cāmesin ol lâle-‘izārum
Şandum ki ḳara cild ile bir tâze gülistān
495. [Rüşen] ḳılup ol yüzi mişbāḥ-ı melāḥat
Envār-ı ‘izārıyla ziyā-güster olur cān
496. Maḳşūdumı ḥaşıl éder ol tâze cevānum
Maṭlūbını her demde ‘aṭā eyleye Yezdān
497. ‘Āşıkı olup bencileyin aña kitābı
Şi‘rüm gibi her laḥza éder çāk-ı girībān
498. Ḳoynına kitābı gibi girmek diledüm āh
Ol körpe ḳuz[ı] soydı beni eyledi ‘uryān
499. Şem‘i ruhına sūḥte olduğumı ṭuymış
Yüzini kitābı gibi dürse n'ola her ān
500. Göz göre mübārek elini öpdü kitābı
Biraz eline aldı anı elledi yārān
501. Maḥmūd olalı nāmı o sulṭān-ı cihānuñ
Şeh-nāme dèdi medḥine her mîr-i suḥandān
502. Görüp anı Ma‘nīsāda hemān ‘āşık oldum
Dil nîzesi mihr-i ruhın étdi meh-i tâbān
503. Dilberlerüñ ālāyına şāh olmuş o dilber
‘Ulvi dèdi târîḥini anuñ “şeh-i ḥūbān”

KAYNAKÇA

- ÇETİN, İsmail, *Derzi-zâde ‘Ulvi (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni)*, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1993, XX+626 s. (Danışman: Namık Açıkgöz)
- DERZİ-ZÂDE ‘ULVÎ, *Divân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi Ek 150, 247 vr.
- EMECEN, Feridun, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK Yay., Ankara 1989.
- , "Manisa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, C. 27, s. 577-583.
- , "Selim II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, C. 36, s. 414-418.
- GÜLHAN, Abdülkerim, "Şehrengiz Türü ve Ravzî'nin Edincik Şehrengizleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/2 Spring 2012, p.515-545.
- İSEN, Mustafa, *Gelibolulu Âli Mustafa Efendi Kühnü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısım*, AKM Yay., Ankara 1994.
- KARACASU, Barış, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2007, C. 5, S. 10, s. 259-313.
- KAYA, Bayram Ali, "Şehrengiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. 38, s. 461-462.
- KAYA, Hasan, "Kâtib Davud'un İstanbul ve Vize Şehrengizi", *Turkish Studies*, Volume 10/12, Summer 2015, s. 631-686.
- KILIÇ, Filiz, *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul 2010.
- KUTLUK, İbrahim, *Beyânî Mustafa Bin Cârullah Tezkiretü's-Şu'arâ*, TTK Basımevi, Ankara 1997.
- KUTLUK, İbrahim, *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ*, TTK.Yay., Ankara 2014.
- LEVEND, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul Fetih Derneği, İstanbul Enstitüsü Yay., 1958.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1972.
- RİYÂZÎ, *Riyâzü's-Şu'arâ*, Nuruosmaniye 3724, 148 vr.
- SOLMAZ, Süleyman, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, AKM Yay., Ankara 2005.
- TANRISEVER, Mustafa, *Şehr-engiz-i Ulvî Çelebi (Manisa Şehrengizi)*, Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1972. (Danışman: Hasibe Mazioglu)

- TEZCAN, Nuran, *Divan Edebiyatına Yeniden Bakış*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2016.
- TİĞLİ, Fatih, “Klasik Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Câmî’î’nin Manisa Şehrengizi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, 2008, s. 229-248.
- TUĞCU, Emine, *Şehrengizler ve Âyîne-i Hûbân-ı Bursa: Bursa Şehrengizlerinde Güzeller*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, vii+156. (Danışman: Nuran Tezcan)
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, TTK Yay., Ankara 1988.
- YAVUZ, Fikri-ÖZEN, İsmail, *Bursalı Mehmed Tâhir Bey: Osmanlı Müellifleri*, Meral Yay., İstanbul 1972.

“DERZİ-ZÂDE ULVÎ AND HIS SHEHRENGİZ OF MANISA”

Abstract

Shehrengiz was written for the first time in the first quarter of the 16th century and continued to be written until the end of the 18th century, preserving its classical form. One of the most important proofs that classical Turkish literature –in contrast to what’s thought to be– is interwoven with social life. These works, which are the subject of debate about whom or why they are written and each researcher tries to answer according to his/her own point of view, is actually a documentary in terms of Ottoman cultural historiography.

Many times speculative interpretations have been made about the life of Derzi-zâde Ulvî, a poet of the 16th century. The most important reason behind this is that regardless of the poet’s works and writings, only the information in the *tezkires* is tried to interpret without criticizing the source. Muallim-zâde Ahmed Efendi, whom Ulvi did his counseling, came to Manisa with his teacher/mentor. In this period when Selim II was the governor of Manisa city, he wrote a *shehrengiz* in the name of Selim in 1556. The first chapter of *shehrengiz* carry *serguzesh*naame feature and the poet himself tells about the advent of parting from Istanbul and coming to Manisa, and the events that followed him after he fell in love with a fairy tale in the bazaar. After giving information about *shehrengiz* genre in the entrance section, in the first part, the life of Derzi-zâde Ulvî, Manisa city and a few notes about Selim II will be presented, and the second part will be reviewed with the main lines of *shehrengiz* and the critically text will be published.

Keywords

Derzi-zâde Ulvî, *Shehrengiz*, *Serguzesh*naame, *Mathnawi*, Muallim-zâde Ahmed Efendi [D. 1572].